

Identifying the strategy and priorities of economic and social research in agriculture, natural resources, and rural development

Sefatollah Rahmani ^{1✉}, Alireza Nikooie ², Mehrnoosh Mirzaei ³, Neda Alizadeh⁴

1. Corresponding author, Research Associate Professor of TAT Organization, Tehran, Iran. E-mail: s.rahmani62@gmail.com.
2. research assistant professor of TAT organization, Tehran, Iran. E-mail: anikooie@areo.ac.ir
3. research assistant professor of TAT organization, Tehran, Iran. E-mail: mehr_mirza@yahoo.com
3. research assistant professor of TAT organization, Tehran, Iran. E-mail: nedalizadeh@yahoo.com

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 9 September 2023

Revised : 14 February 2024

Accepted 19 February 2024

Published :18 February 2025

Keywords:

economic and social research,
research needs,
agriculture and rural
development,
SWOT technique

Formulating a research program strategy based on the goals and policies of the upstream and making it operational based on the capacities and facilities is one of the important and basic measures that have been carried out in the Agricultural Research, Education, and Promotion Organization (TAT). Part of this program is strategic identification and priorities, economic and social research of agriculture and rural development. which has been done using descriptive, survey, and field research methods, using the SWAT technique. After reviewing the above documents, expert meetings were held with the presence of experts and experienced researchers in the field of economic and social research in the agriculture and rural development sectors in the country. The results show that among the 11 weak points examined, three cases are climatic diversity, the information obtained from studies, and the existence of legal capacity, and among the 21 weak points examined, territorial fragmentation, the absence of a positive economic and social attitude in research and program. Planning the development of the sector is of great importance. Also, among the 14 investigated opportunities, two cases are the orientation of the sector towards knowledge-based and the possibility of increasing the production capacity of agricultural products, and among the 11 investigated threats, two cases are the lack of practical belief in the proper structure and little attention to research results in planning. They have great privilege and importance. Based on the results of internal factors and external factors, the evaluation matrix shows that the current state of agricultural economics and rural development research is in the defensive area. In other words, trying to maintain the status quo. For 9 research areas in 14 research axes, more than 700 economic and social plans/projects have been identified, for their implementation, it is necessary to provide facilities, credits, and expert human resources with the participation of the private sector and universities.

Cite this article: Rahmani, S., Nikooie, A., & Mehrnoosh, M. Alizadeh. N (2025). Identifying the strategy and priorities of economic and social research in agriculture, natural resources, and rural development. *Journal of Geography and Planning*, 28 (90), 95-118. <http://doi.org/10.22034/gp.2024.58351.3185>

© The Author(s).

Publisher: University of Tabriz.

DOI: <http://doi.org/10.22034/gp.2024.58351.3185>

Introduction

Based on the studies, farmers in the future will have to deal with issues such as competition in the market, reducing budgets, risk management, combating climate change, water management, and using the opportunities that have arisen due to the demand in the field of bio-energy along with conservation. A variety of species will be encountered. The transformation and diversity of agricultural products, changing consumer tastes, the need to increase efficiency, the globalization of the economy, and the intensification of global competition are among the factors that have caused more emphasis on knowledge-based agriculture. Developing a research program strategy based on upstream goals and policies and making it operational based on capacities and facilities is one of the important and basic measures that has been carried out in the Agricultural Research, Education, and Promotion Organization (TAT). Part of this program is strategic identification and priorities, economic and social research of agriculture and rural development.

Methodology

Using the "descriptive, survey and field" research method and the SWAT technique, the points of "strength, weakness, opportunity and threat" were identified, and the research titles were based on the needs of the field to reduce the effects of weaknesses and threats. Also increasing the productivity and efficiency of positive points and opportunities were compiled. The research method in this study is qualitative and participatory. It is based on experts' opinions in the economic and social fields of agriculture natural resources and rural development. The methodology in this field is multi-layered and includes different stages. This means that first, based on the documentary method, the required data was collected, and after the preliminary summarization and analysis of the information, the results were presented in the form of a collaborative workshop with the presence of experts in the economic and social fields of agriculture, and from the views of these people. It was used to complete the results and compile the framework to organize the program. Finally, a questionnaire based on the SWAT method was compiled and sent to the economic and social experts of the agricultural sector in two stages and their views were obtained.

Discussion and conclusion

The results of the study show that among the 11 weak points examined, three cases are climatic diversity, information obtained from studies, and the existence of legal capacity. Among the 21 weak points examined, territorial fragmentation, the absence of a positive economic and social attitude in research, and Sector development planning are of great importance. Also, among the 14 investigated opportunities, two cases are the orientation of the sector towards knowledge-based and the possibility of increasing the production capacity of agricultural products. Among the 11 investigated threats, two cases are the lack of practical belief in the proper structure and little attention to research results in planning. They have great privilege and importance. Based on the results of internal factors and external factors, the evaluation matrix shows that the current state of agricultural economics and rural development research is in the defensive area. In other words, they are trying to maintain the status quo. that the continuation of this situation is not suitable and desirable. Also, more than 700 economic and social plans/projects have been estimated for 9 research areas in 14 research axes, for their implementation, it is necessary to provide facilities, credits, and expert human resources. This program can be implemented with the participation of the private sector, universities, and TAT organizations. It is expected that this program will be implemented within ten years. Therefore, it is necessary

شناسایی استراتژی و اولویت‌های تحقیقات اقتصادی و اجتماعی در بخش کشاورزی، منابع طبیعی و توسعه روستایی

صفت اله رحمانی^۱، علیرضا نیکویی^۲، مهرانوش میرزایی^۳، ندا علیزاده^۴

۱. استادیار پژوهشی سازمان تات، تهران، ایران. رایانامه: rahmani62@gmail.com

۲. نویسنده مسئول، استادیار پژوهشی سازمان تات تهران، ایران. رایانامه: anikooie@areeo.ac.ir

۳. استادیار پژوهشی سازمان تات، تهران، ایران. رایانامه: Mehr_mirza@yahoo.com

۴. استادیار پژوهشی سازمان تات، تهران، ایران. رایانامه: nedalizadeh@yahoo.com

چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تدوین استراتژی برنامه تحقیقاتی مبتنی بر اهداف و سیاست‌های کلان بالادستی و عملیاتی کردن آن بر اساس ظرفیت‌ها و امکانات، از جمله اقدامات مهم و اساسی است که در مجموعه سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی (تات) انجام شده است. بخشی از این برنامه شناسایی استراتژیک و اولویت‌ها، تحقیقات اقتصادی و اجتماعی کشاورزی و توسعه روستایی است. که با استفاده از روش تحقیق توصیفی، پیمایشی و میدانی، با استفاده از تکنیک سوات انجام شده است. پس از بررسی اسناد بالا دستی، اقدام به برگزاری جلسات خبرگی با حضور محققین خبره و با تجربه حوزه تحقیقات اقتصاد و اجتماعی بخش کشاورزی و توسعه روستایی در سطح کشور گردید. نتایج نشان می‌دهد که از میان ۱۱ نقاط ضعف بررسی شده، سه مورد تنوع اقلیمی، اطلاعات حاصل از مطالعات و وجود ظرفیت قانونی و از میان ۲۱ نقاط ضعف بررسی شده، خرد شدن ارضی، عدو وجود نگرش مثبت اقتصادی و اجتماعی در تحقیقات و برنامه ریزی توسعه بخش از امتیاز و اهمیت بالایی برخوردار است. همچنین از میان ۱۴ مورد فرصت بررسی شده، دو مورد جهت گیری بخش به دانش بنیان و امکان ظرفیت افزایش تولید محصولات کشاورزی و از میان ۱۱ مورد تهدید بررسی شده، دو مورد فقدان اعتقاد عملی به ساختار مناسب و کم توجهی به نتایج تحقیقات در برنامه ریزی از امتیاز و اهمیت بالایی برخوردار می‌باشند. براساس نتایج حاصل از بررسی عوامل درونی و عوامل بیرونی، ماتریس ارزیابی نشان می‌دهد که وضعیت فعلی تحقیقات اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی، در ناحیه تدافعی می‌باشد. به عبارت دیگر، تلاش برای حفظ وضع موجود است. برای ۹ حوزه پژوهشی در ۱۴ محور پژوهشی بیش از ۷۰۰ طرح/ پروژه اقتصادی و اجتماعی شناسایی شده که برای اجرای آنها نیاز به تامین امکانات، اعتبارات و نیروی انسانی متخصص با مشارکت بخش خصوصی، دانشگاه‌ها قابل اجرا است.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۱۸

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱۱/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۳۰

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۱۱/۳۰

کلیدواژه‌ها:

تحقیقات اقتصادی و اجتماعی
نیازهای تحقیقاتی،
کشاورزی و توسعه روستایی،
تکنیک سوات (SWOT)

استناد: رحمانی، صفت اله؛ نیکویی، علیرضا؛ و میرزایی، مهرانوش؛ علیزاده، ندا (۱۴۰۳). شناسایی استراتژی و اولویت‌های تحقیقات اقتصادی و اجتماعی در بخش

کشاورزی، منابع طبیعی و توسعه روستایی. *جغرافیا و برنامه‌ریزی*، ۲۸ (۹۰)، ۹۵-۱۱۸.

<http://doi.org/10.22034/gp.2024.58351.3185>

مقدمه

از اوایل قرن بیستم و با شکل‌گیری سازمان‌های بزرگ، تأکید اصلی سازمان‌ها بر "بودجه بندی و کنترل" بود و سمت‌گیری‌های بلند مدت آنان بر این اساس بنا می‌شد. در پی جنگ جهانی دوم که موفقیت سازمان‌ها بر مشخص بودن جهت‌گیری‌های آتی در رویکردهای بلند مدت مبتنی گردید. طرح ریزی‌های راهبردی مورد توجه و مبنای تصمیم‌گیری‌های مدیریتی واقع شد (پیرس و رابینسون، ۱۳۹۵). در عصر حاضر در پرتو تحولات اجتماعی و اقتصادی که در عرضه‌های مختلف دنیا رخ داده است، تمامی سازمان‌های مرتبط، از جمله سازمان‌هایی با مأموریت توسعه علم و فناوری کشاورزی، دستخوش دگرگونی‌های عمیق و فراوانی شده‌اند. اندیشمندان و مدیران سازمان‌های بزرگ دریافته‌اند که برخلاف گذشته، محیط سیاسی، اقتصادی و اجتماعی، دچار تغییرات وسیع بوده و نبود ثبات ناشی از آن نیز به تدریج شدیدتر می‌شود. راهبری سازمان‌ها در چنین محیط ملاحظم و پیوسته در حال تغییر، نه تنها با رویکردی سنتی و بدون وجود نوعی مدیریت آینده‌نگر امکان‌پذیر نیست. حتی صرفاً با اتخاذ نوعی برنامه‌ریزی‌های بلندمدت و از قبل تعیین‌شده نیز میسر نخواهد بود. همین موضوع سبب شده تا طرح‌ها و برنامه‌ها و حتی ساختارها و سازمان‌ها، از ثبات لازم برخوردار نباشند، فلذا تنها چهارچوبی از تفکر که می‌تواند در طراحی و پیشبرد اهداف یک سازمان مفید و مؤثر واقع شود، تفکر راهبردی است. منظور از رشد اقتصادی، بطور کلی گسترش فعالیت‌های اقتصادی از طریق بهره‌گیری وسیع‌تر از منابع برای دستیابی به سطحی بالاتر از تولید اقتصادی بود. بعبارت دیگر رشد اقتصادی با افزایش سطح تولید ملی مترادف در نظر گرفته می‌شود (سعیدی، ۱۳۷۷).

برنامه‌ریزی استراتژیک فرایندی است که اکثر شرکتها و موسسات موفق و صاحب نام دنیا از آن برای هدایت و پیشبرد برنامه‌ها و فعالیت‌های خود با افق دید بلند مدت و در جهت دست‌یابی به اهداف و تحقق مأموریت سازمانی بهره می‌گیرند. این نوع برنامه‌ریزی که تاکنون اغلب مورد استفاده سازمان‌های بزرگ واقع شده است، اگر به درستی محقق شود، به انتخاب استراتژی‌هایی منجر می‌شود که در صورت اجرای صحیح و به موقع، تعالی و پیشتازی سازمان را به ارمغان می‌آورد. برنامه‌ریزی استراتژیک با بررسی محیط خارجی و داخلی سازمان، فرصتها و تهدیدهای محیطی و قوتها و ضعفهای داخلی را شناسایی می‌کند و با در نظر داشتن مأموریت سازمان، اهداف بلند مدت برای سازمان تنظیم می‌کند. برای دستیابی به این اهداف، از بین گزینه‌های مختلف اقدام به انتخاب استراتژی‌هایی می‌کند که با تکیه بر قوتها و با بهره‌گیری از فرصتها، ضعفها را از بین برده و از تهدیدها پرهیز می‌کند تا در صورت اجرای صحیح باعث موفقیت سازمان در میدان رقابت شود. فرای و استونر (۱۹۹۵)، برنامه‌ریزی استراتژیک، ابزار مدیریتی توانمندی است که برای کمک به شرکت‌های کوچک، طراحی می‌شود تا آنها به صورت رقابتی خود را با تغییرات پیش‌بینی شده محیط تطبیق دهند. خصوصاً فرایند برنامه‌ریزی استراتژیک یک نگرش و تجزیه و تحلیلی از شرکت و محیط مربوط به آن ارائه می‌کند، بطوری که شرایط فعلی را توضیح می‌دهد و عوامل کلیدی مؤثر بر موفقیت آن را شناسایی می‌کند. لرنر (۲۰۰۳)، برنامه‌ریزی استراتژیک را یک فرایند تغییر سازمانی مستمر و پیچیده می‌داند. اگر ویژگی‌های زیر ترکیب شوند، فرایند برنامه‌ریزی استراتژیک موفق و جامعی را تعریف می‌کنند. برنامه‌ریزی استراتژیک: نگاه به آینده دارد و تمرکز بر آینده پیش‌بینی شده است. به این مسئله توجه دارد که جهان بعد از ۵ الی ۱۰ سال چه تفاوت‌هایی با اکنون خواهد داشت. درصد خلق آینده سازمان بر مبنای آن چیزی است که احتمال می‌رود در آینده ایجاد شود. بر مبنای تجزیه و تحلیل روندها و سناریوهای پیش‌بینی شده برای گزینه‌های ممکن در آینده است. و نیز بر مبنای تجزیه و تحلیل داده‌های داخلی و خارجی است. منعطف و متمایل به ایجاد تصویری بزرگ از آینده سازمان است. برنامه‌ریزی استراتژیک سازمان را با محیط‌اش تطبیق می‌دهد، زمینه‌ای برای دسترسی به اهداف ایجاد می‌کند، چارچوب و جهتی برای سازمان فراهم می‌سازد تا به آینده دلخواه خود برسد. چارچوبی به وجود می‌آورد که با تجزیه و تحلیل کامل سازمان، محیط داخلی و خارجی و پتانسیل‌های سازمان در آن چارچوب می‌توان به مزیت رقابتی دست یافت. این امر سازمان را قادر می‌کند تا به روندها، اتفاقات، چالشها و فرصت‌های به وجود آمده، از طریق چارچوبی از بینش و مأموریت ایجاد شده توسط فرایند برنامه‌ریزی استراتژیک پاسخ دهد.

انتخاب پروژه تحقیق و توسعه، یک فرایند تصمیم‌گیری پیچیده است و شامل بررسی فرصتها، ارزیابی و انتخاب پروژه‌ها از منظر چندین معیار کمی و کیفی است، مهانتی^۱ و همکاران (۲۰۰۵). با توجه به اهمیت انتخاب و ارزیابی پروژه‌های تحقیق و توسعه، روش‌ها و فنون متعددی در رابطه با این موضوع توسط پژوهشگران ارائه شده است. مهانتی و همکاران (۲۰۰۵) انتخاب پروژه‌های تحقیق و توسعه

¹ - Pierce and Robinson

² - fry and Stoner

³ - Lerner

⁴ - Mahanty

را با استفاده از فرایند شبکه تحلیل فازی و ارزش خالص فعلی انجام داده‌اند. هوانگ^۱ و همکاران (۲۰۰۸) یک فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی فازی را برای انتخاب پروژه‌های تحقیق و توسعه مورد حمایت دولت در تایوان ارائه کردند. چیانگ و چه^۲ (۲۰۱۰) انتخاب پروژه‌های توسعه محصول جدید را با مدل ترکیبی فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی فازی و تحلیل پوششی داده‌های فازی انجام داده‌اند. جانگ و سئو^۳ (۲۰۱۰) از رویکرد فرایند شبکه تحلیل برای ارزیابی پروژه‌های تحقیق و توسعه بر پایه وابستگی متقابل میان اهداف تحقیق و معیارهای ارزیابی استفاده کردند. باکشی و همکاران (۲۰۱۱) انتخاب پروژه‌های تحقیق و توسعه را با فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی فازی و ویکور انجام دادند. بولات^۴ و همکاران (۲۰۱۴) یک سامانه انتخاب جامع ارائه کردند که از فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی فازی برای تعیین وزن از برنامه‌ریزی خطی چندهدفه فازی برای اولویت‌بندی پروژه‌ها استفاده کرده است. توانا و همکاران (۲۰۱۵) یک روش ترکیبی سه مرحله‌ای برای انتخاب یک ترکیب مطلوب از پروژه پیشنهاد کردند که از تحلیل پوششی داده‌ها جهت بررسی اولیه، تاپسیس جهت رتبه‌بندی و برنامه‌ریزی عدد صحیح برای انتخاب مناسب‌ترین پروژه استفاده کرده است. بهاتاچریا^۵ (۲۰۱۵) از نظریه خاکستری و تصمیم‌گیری چندمعیاره برای انتخاب سبد پروژه‌های تحقیق و توسعه استفاده کرده است. گور^۶ و همکاران (۲۰۱۶) انتخاب پروژه در مؤسسات عمومی را با روش فرایند تحلیل شبکه و برنامه‌ریزی آرمانی انجام دادند. چنگ^۷ و همکاران (۲۰۱۷) در انتخاب پروژه تحقیق و توسعه، از دیمتل برای تعیین شبکه ارتباطات و از فرایند تحلیل شبکه تحت روابط ترجیحی فازی برای تعیین وزن و از کوپراس خاکستری جهت رتبه‌بندی استفاده کردند. در نهایت لیو^۸ و همکاران (۲۰۱۹) انتخاب و ارزیابی پروژه‌های تحقیق و توسعه را با روش استدلال شواهد داده محور انجام دادند.

شناخت دقیق نسبت به مسایل مربوط به بخش کشاورزی و روستاها و روستائیان ایران از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است، زیرا ریشه تمامی مشکلات و مسائل عقب ماندگی مثل فقر گسترده، نابرابری در حال رشد، رشد سریع جمعیت و بیکاری فزاینده در مناطق روستایی قرار دارد (فرجادی، ۱۳۹۱). همچنین افراخته و همکاران (۲۰۱۳) در بررسی وضعیت توسعه پایدار کشاورزی در برنامه‌های توسعه ایران مورد: برنامه های پنج ساله پس از انقلاب، با استفاده از روش ویکور^۹ نتیجه گرفتند که گرچه در تمامی برنامه های پنج ساله پس از انقلاب اسلامی به توسعه پایدار کشاورزی توجه شده است، اما در برنامه پنجم توسعه بر مفهوم توسعه پایدار کشاورزی تاکید بیشتری شده است. اگرچه در تمامی مراحل برنامه ریزی به تدریج به مفهوم توسعه پایدار توجه شده است، اما بر تمامی ابعاد توسعه پایدار کشاورزی به یک اندازه تاکید نشده است.

برنامه‌های استراتژیک مراکز پژوهشی در دستگاه‌های اجرایی به دلیل اینکه باید برنامه‌ریزی تحقیقاتی را برای طیف بسیار گسترده‌ای از موضوعات و مسائل انجام دهند بسیار حائز اهمیت هستند. این مراکز از حیث اینکه باید در چارچوب سیاست‌های علمی و فناوری کشور حرکت کنند و از طرفی نیازهای دستگاه‌های اجرایی را نیز پاسخگو باشند دچار نوعی مسائل و آسیب‌هایی می‌شوند که باید به دقت مورد تحلیل و بررسی قرار گیرند. شناخت وضع موجود و تحلیل فرصت‌ها و تهدیدها و همچنین قوت‌ها و ضعف‌های آن‌ها می‌تواند نقشه راه آینده اینگونه مراکز را ترسیم کند. به عبارتی تبیین مأموریت‌های مراکز تحقیقاتی و اولویت‌گذاری مناسب آنها از مهم‌ترین اقداماتی است که می‌تواند تعامل مناسب دستگاه‌های اجرایی با مراکز تحقیقاتی را برقرار سازد و زمینه را برای ارزیابی کیفی تر آن‌ها فراهم آورد (یگانه و همکاران، ۱۳۹۳). توسعه و پیشرفت هر سازمانی منوط به داشتن برنامه و نقش‌های مدون برای مشخص کردن روش حرکت از وضع موجود تا رسیدن به وضع مطلوب است. برنامه‌ریزی صحیح، چشم‌انداز، اهداف، راهبردها و برنامه‌های عملیاتی را به وجود می‌آورد که کنترل پروژه-ها، برنامه‌ها و فعالیتها را آسان می‌کند (امینی و مصدق‌زاده، ۱۳۹۴).

تعیین اولویت‌های تحقیقاتی، فرایندی مهم در مدیریت پژوهش می باشد که به طراحی برنامه های پژوهشی و تصمیم گیری در مورد تخصیص منابع پژوهشی و همچنین تقویت ظرفیت بومی مناطق کمک خواهد کرد. این فرایند اولویت یابی، به طور صریح یا ضمنی در تمامی برنامه های پژوهشی از طریق شناسایی و اختصاص منابع پژوهشی برای محصولات متنوع، نواحی مختلف، رشته ها، برنامه ها و

¹ - Huang

² - Chiang and Che

³ - Jang and Seo

⁴ - Bulat

⁵ - Bhattacharya

⁶ - Gur

⁷ - Chiang

⁸ - Liu

⁹ - Viktor

انواع فناوری‌ها انجام می‌پذیرد. تنظیم برنامه‌ای اولویتها اغلب در سطوح مختلف تصمیم‌گیری و اکثراً در سطح ملی، خرده برنامه‌ها و سطوح پروژه‌ها، انجام می‌پذیرد. بنابراین با توجه به نقشی که اولویت بندی نیازهای تحقیقاتی در برآورده کردن نیازهای اساسی و بحرانی هر سازمان و نهادی ایفاء می‌کند، همچنین با توجه به کمبود بودجه و تنوع نیازها و عناوین پژوهشی، ضروری است که در فرایند تعیین و شناسایی حیطه‌های پژوهش، تحلیل وضعیت اولویتها به سه عنصر شناسایی گروههای ذینفع، تحلیل وضعیت و شناسایی حیطه‌های پژوهش به دقت توجه شود (ارفع بلوچی و همکاران، ۱۳۹۵). مومنی و همکاران (۱۳۹۶)، به بررسی و تحلیل سه دیدگاه مختلف در باره کارکردهای بخش کشاورزی در اقتصاد ایران پرداخته است. در تفکر نخست با رویکرد صرف اقتصادی بر مبنای نظریه تغییرات ساختاری، دیدگاه دوم به این عقیده است که بخش کشاورزی در به حرکت درآوردن چرخ‌های اقتصادی نقش اساسی دارد. دیدگاه سوم با تاکید بر ضرورت بررسی ابعاد گوناگون آثار و تبعات گسترش فعالیت‌های کشاورزی در مناطق شهری و روستایی، بر جایگاه بخش کشاورزی از منظر برقرارکننده تعادل اقتصادی - اجتماعی تاکید دارد. یافته‌ها نشان داده است که دیدگاه سوم با ساختار اقتصادی و اجتماعی ایران مطابقت بیشتری دارد.

کاظمیه و موسی (۱۳۹۸). در بررسی تحلیل توانمندی‌ها و تنگناهای بخش کشاورزی استان آذربایجان شرقی در راستای پایداری با استفاده از مدل سوات^۱، نتایج نشان داد که از بین نقاط قوت «وجود ظرفیت مناسب توسعه کشاورزی در استان در جهت پایداری «با وزنی برابر ۳/۹۵ و «وجود تنوع پوشش گیاهی در منطقه» با وزنی برابر ۳/۶۷ مهم ترین نقاط قوت و از بین نقاط ضعف «عدم نظارت کافی بر تخصیص و بهره برداری بیش از حد از منابع آب» با وزنی برابر با ۴/۱۷ و «کمبود صنایع تبدیلی و تکمیلی در منطقه» با وزنی برابر ۴/۰۷ مهم ترین نقاط ضعف جهت توسعه بخش کشاورزی استان آذربایجان شرقی شناخته شدند. همچنین از بین فرصت‌ها «اولویت کشاورزی از منظر امنیت غذایی در برنامه ملی» با وزنی برابر ۴ و «امکان بهره‌گیری از کمک‌های فنی و مشاوره‌ای ملی و بین‌المللی» با وزنی برابر با ۳/۹۷ مهم ترین فرصت و از بین تهدیدها «افزایش احتمال وقوع خشکسالی» با وزنی برابر با ۴/۹۰ و «کاهش جمعیت فعال در بخش کشاورزی در مناطق روستایی» با وزنی برابر با ۴/۰۲ مهم ترین تهدیدها جهت توسعه بخش کشاورزی استان آذربایجان شرقی در راستای پایداری شناخته شدند. نتایج حاصل از ماتریس‌های ارزیابی عوامل داخلی و خارجی نشان داد که با توجه به امتیاز نهایی کلی بدست آمده برای عوامل داخلی و خارجی راهبردهای توسعه کشاورزی استان آذربایجان شرقی، راهبرد بازنگری می‌باشد و حیدری ساربان (۲۰۱۹) در مطالعه سنجش و اولویت‌بندی عوامل موثر بر توسعه پایدار کشاورزی از دیدگاه کارشناسان جهاد کشاورزی استان اردبیل، نتایج تحقیق نشان داد که موانع آموزشی، زیست محیطی، اقتصادی و روانی به ترتیب در استان اردبیل مستقر شده است. مروتی و اکبری (۱۳۹۸) در مطالعه برنامه‌ریزی راهبردی توسعه پایدار اکوتوریسم با بهره‌گیری از مدل تلفیقی سوات و ANP، نتایج حاصل از راهبردها نشان می‌دهد که در برنامه‌ریزی برای توسعه پایدار اکوتوریسم منطقه راهبرد تهاجمی در اولویت قرار دارد و برای توسعه پایدار این منطقه باید از قابلیت‌های طبیعی، جذابیت‌ها و چشم‌اندازهای منطقه استفاده کرده و با تبلیغات بیش‌تر منطقه و ایجاد پروژه‌های بین‌المللی مثل پروژه یوزپلنگ اکوتوریسم منطقه را حفظ و توسعه دهیم. از نتایج این مطالعه می‌توان در اجرای اقدامات حفاظتی و مدیریتی جهت کاربرد هر چه بیش‌تر صنعت اکوتوریسم در زیستگاه‌های استان یزد استفاده نمود. همچنین صمدی طاری و همکاران (۱۳۹۹)، در بررسی مدیریت راهبردی توسعه پایدار گردشگری در مناطق ساحلی با استفاده از مدل سوات و ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی، نشان دادند که اولین قدم در راستای اهداف مدیریت راهبردی مناطق گردشگری ساحلی، راهبرد SO3 با عنوان هدایت توسعه گردشگری ساحلی در منطقه بر اساس استقرار مدیریت یکپارچه مناطق ساحلی می‌باشد. راهبردهای اصلاح سیاست‌های توسعه گردشگری بر اساس مطالعات استراتژیک و بکارگیری مکانیزم‌های مدیریت زیست محیطی شامل ارزیابی زیست محیطی استراتژیک نیز به ترتیب در اولویت دوم و سوم قرار دارند.

در میان عناصر سه‌گانه نیازسنجی پژوهشی، عنصر شناسایی گروههای ذینفع، به شناسایی افرادی چون پژوهشگران و تصمیم‌گیرندگان در سطوح مختلف نیازسنجی اشاره دارد. به عبارتی گروههای ذینفع، افراد یا سازمان‌هایی هستند که از برون داد و نتایج یک فرایند، و سود و زیان آن تأثیر می‌پذیرند. تحلیل وضعیت در فرایند نیازسنجی پژوهشی نیز به تهیه فهرستی از منابع و امکانات موجود، وسعت بخشیدن به درک افراد مشارکت‌کننده و فراهم آوردن تصویری از وضعیت فعلی در افراد اشاره دارد، که نتیجه آن فهرستی از نیازها و خواسته‌های احساس شده و بیان شده از سوی استفاده‌کنندگان می‌باشد. در این مرحله از نیازسنجی استفاده از روش نیازسنجی ای چون

1 - SWOT

2 - Atrial natriuretic peptide

فنون بررسی نیازهای سازمانی یا شخصی همچون روشهای مشاوره مستقیم، استفاده از پرسشنامه، مشاوره با افراد کلیدی یا افراد با معلومات ویژه، مرور منابع مربوطه، مصاحبه، بحث‌های متمرکز گروهی، مطالعه یادداشتها، اسناد و گزارشات جهت آشنایی با نیازها و خواسته‌های ذینفعان ضروری است. معمولاً توصیه می‌شود که در فرایند نیازسنجی برای شناسایی نیازها و مسائل واقعی، از روشهای ترکیبی استفاده شود و صرفاً به یک روش واحد و مشخص تکیه و تاکید نشود. در مرحله آخر از فرایند اولویت‌یابی نیازهای تحقیقاتی، بر اساس اطلاعات به دست آمده از مراحل قبلی، به شناسایی و ترسیم حیطه‌های پژوهش با هدف توجه به ضرورت‌های ملی، برابری، اجتناب از دوباره کاری پرداخته می‌شود. این مرحله منتج به ایجاد فهرستی از حیطه‌های وسیع پژوهشی میگردد که بر اساس تحلیل وضعیت، نیاز به تفکیک آنها به موضوعات و برنامه‌های پژوهشی ویژه، تعیین نوع پژوهش، شناسایی منابع و گروههای پژوهشی مورد نیاز برای عملی کردن و اجرای پروژه‌ها و برنامه‌های پژوهشی ضروری است (احمدی و همکاران، ۱۳۹۹).

ذاکرنسب و افشاری پور (۱۴۰۰) در مطالعه اولویت‌بندی استقرار صنایع تبدیلی کشاورزی در دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان میناب، با استفاده از تکنیک تصمیم‌گیری چند منظوره، نتیجه‌گرفتند از میان شاخص‌های مورد بررسی، میزان تولید محصولات زراعی و میزان تولید محصولات باغی از اهمیت بیشتری برخوردار هستند. همچنین مناسب‌ترین دهستان برای ایجاد صنایع تبدیلی و تکمیلی دهستان کریان، و در رتبه‌های بعد به ترتیب دهستان‌های گوربند، تباب و حومه قرار دارند. قدیری معصوم و همکاران (۱۴۰۰) در شناسایی و اولویت‌بندی پیشران‌های توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی ایران، که با استفاده از روش فراتحلیل انجام شده است نشان دادند که شناسایی شش گروه از پیشران‌های توسعه کارآفرینی روستایی شامل پیشران‌های حمایتی، پیشران‌های اقتصادی، پیشران‌های آموزشی و فناورانه، پیشران‌های اجتماعی، پیشران‌های رفتاری، پیشران‌های محیطی و زیرساختی را نشان می‌دهد. که در این میان فراوانی و تکرار پیشران‌های رفتاری بیشتر از سایر پیشران‌ها بوده است. همچنین شناسایی ۷ دیدگاه در مورد پیشران‌های توسعه کارآفرینی روستایی را نشان می‌دهد. بر اساس این دیدگاه‌ها به ترتیب بیشترین تاکید بر روی پیشران‌های رفتاری، آموزشی، اقتصادی، حمایتی و زیرساختی بوده است. روند روز افزون تحولات علم و فن آوری، در دهه‌های اخیر و هزینه بالای پژوهش، از یک سو و محدودیت سرمایه (اعم از انسانی و غیرانسانی)، از سوی دیگر ضرورت تعیین حوزه‌های تمرکز را بیش از پیش بر سیاستگذاران آشکار کرده است. امروزه همه کشورها حتی کشورهایی که از حیث منابع انسانی و غیر انسانی، موقعیت بسیار خوبی برخوردارند، این اصل را پذیرفته‌اند که نمیتوان در همه زمینه‌های علم و فناوری سرمایه‌گذاری کرد بلکه باید متناسب با وضعیت و اهداف کشور، به دسته‌بندی و انتخاب حوزه‌های اولویت‌دار اقدام کرد. اگرچه اکثر کشورها به این مهم دست یافته‌اند، اما فرآیند تعیین اولویت‌های پژوهشی علم و فناوری در کشورهای مختلف متفاوت میباشد. در کشور ما نیز با توجه به تغییرات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، در حوزه علم و فناوری نیز تغییرات چشمگیری اتفاق افتاده است که با توجه به این مهم، ضروری است تا علاوه بر تعیین اولویتهای پژوهشی علم و فناوری، به روزرسانی آنها نیز به صورت دوره‌ای مورد توجه قرار گرفته است (شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری، ۱۴۰۰).

معدنی و تقوی زیروانی (۱۴۰۱)، در بررسی اولویت‌بندی پیشران‌های کلیدی و مؤثر گردشگری روستایی در بهبود معیشت خانوارهای روستایی مورد: روستاهای پیرامون شهر سرعین، با استفاده از روش ترکیبی با رویکرد متوالی اکتشافی در دو فاز کیفی-کمی، نشان دادند که از میان مضامین سازمان دهنده، مضامین توسعه زیرساخت‌های عمومی و بهداشتی، ایجاد امکانات زیرساختی حمل‌ونقل، هویت بخشی به جامعه محلی، افزایش امکانات تفریحی برای جامعه محلی، هویت بخشی به جامعه محلی، حفظ درآمد پایدار برای بلندمدت دارای بیشترین تأثیر می‌باشند. نتیجه می‌شود پیشران‌های گردشگری روستایی می‌توانند با تمرکز بیشتر بر توسعه این نوع از گردشگری، اثرات مثبتی را در معیشت خانوارهای روستایی اعم از ارتقای کیفیت زندگی، بهبود وضعیت اقتصادی، توسعه زیرساختی روستاها و... بگذارند که در مجموع، رضایت ساکنان روستاها را در بر داشته باشد. مومن پور و همکاران (۱۴۰۱) در سنجش مطلوبیت توسعه اقتصاد کشاورزی در فضاهای روستایی پیراشهری، با استفاده از روش تصمیم‌گیری ترکیبی مطلوبیت مناطق چهارده گانه بر اساس برخورداری از شاخص‌های مطلوبیت فضاهای پیراشهری مبتنی بر توسعه پایدار کشاورزی، پراکندگی و نابرابری در شاخص‌های توسعه اقتصاد سبز منطقه‌ای را سنجیدند. با توجه به نتایج بدست آمده، مسئولین و برنامه‌ریزان باید راهبردها، اهداف و سیاست‌گذاری‌ها را در راستای بهبود مطلوبیت فضاهای پیراشهری علی‌الخصوص شاخص‌های کشاورزی پایدار در سکونتگاه‌های روستایی جهت‌دار نماید.

تقی زادفائید و همکاران (۱۴۰۱) در بررسی شناسایی و ارزیابی عملکرد مدیران در توسعه مناطق روستایی، نتیجه‌گرفتند که چالش‌ها و موانع مدیریتی مدیران در مناطق روستایی، یکی از موانع اصلی برای تحقق برنامه‌های توسعه بوده است و عملکرد مدیران در ناحیه روستایی به ترتیب اهمیت در ۴ بعد اصلی، اداری-سازمانی، کالبدی، اجتماعی و اقتصادی بود. به طور کلی یافته‌های تحقیق، ضعف‌های عملکردی برای مدیران مشخص کرد، اما عملکرد آنان در برخی از نواحی، به خصوص کالبدی-فضایی مناسب بوده است. کرمی و همکاران (۱۴۰۱) در بررسی تاب‌آوری نواحی روستایی پیراشهری در برابر سیلاب (مطالعه موردی: برخی روستاهای دهستان میدان‌چای)

نشان دادند که تاب آوری در برابر سیل، تفاوت معنی دار آماری میان روستاهای بررسی شده وجود دارد. میزان تاب آوری در مقابل سیلاب در روستای لیلی خان با میانگین ۵۴۸/۱ بیشتر و در روستای چاوان با میانگین ۳۷۳/۱ کمتر است. همچنین تقی زادفانید و مقنی (۱۴۰۱) در مطالعه بررسی رابطه مشارکت مردم و توسعه گردشگری، نتیجه گرفتند که بین دو متغیر مشارکت اقتصادی و توسعه گردشگری رابطه مثبت و معنی دار برقرار است و با مقدار همبستگی ۰/۶۳۲ و نزدیکی به عدد ۱، نسبت به دیگر متغیرها همبستگی بالایی دارد. هم چنین بین دو متغیر مشارکت زیست محیطی و توسعه گردشگری رابطه مثبت و معنی دار برقرار است و با مقدار همبستگی ۰/۲۸۸ مشخص شد، این دو متغیر با یکدیگر همبستگی پایینی دارند. از سوی دیگر بین دو متغیر مشارکت اجتماعی - فرهنگی و توسعه گردشگری رابطه منفی برقرار است و با مقدار همبستگی ۰/۱۰۲ مشخص شد که این دو متغیر با یکدیگر همبستگی پایینی دارند. در نتیجه مشارکت اقتصادی در مقایسه با مشارکت زیست محیطی و مشارکت اجتماعی - فرهنگی نقش مهمی تر در راستای توسعه گردشگری در تبریز دارد. بنابراین، باید برنامه‌ریزان گردشگری، توجه ویژه‌ای به موضوع مشارکت اقتصادی مردم داشته باشند. بدین ترتیب، ارایه شناخت مراتب اولویت ابعاد مشارکت جامعه میزبان در توسعه گردشگری، نوآوری تحقیق در مقایسه با دیگر مطالعات محسوب می شود. فلاح حقیقی و همکاران (۱۴۰۲)، در ارزیابی توسعه‌یافتگی استان‌های کشور بر اساس شاخص‌های زیربنایی، نشان دادند که بیشترین نابرابری مربوط به زیرساخت‌های مرتبط با حمل و نقل کشور و کمترین نابرابری مربوط به شاخص‌های مرتبط با زیربنای روستاها بوده است. یافته‌های شاخص‌های ترکیبی نشان داد، استان‌های تهران، خراسان رضوی، اصفهان، گیلان و همدان بهترین وضعیت، در حالی که سیستان و بلوچستان، هرمزگان، کهگیلویه و بویراحمد، خراسان جنوبی و البرز به ترتیب پایین‌ترین رتبه را داشتند. براساس نتایج پهنه‌بندی، استان‌های تهران، خراسان رضوی، اصفهان، گیلان و همدان در سطح اول توسعه، بیشتر استان‌های شمالی، مرکزی و جنوبی در سطح دوم، استان‌های جنوبی و جنوب شرقی در سطح سوم قرار گرفتند. همچنین براساس تحلیل خوشه‌ای سلسله مراتبی استان‌ها به سه گروه برخوردار، نیمه برخوردار و غیر برخوردار تقسیم شدند. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که الگوی پراکنش فضایی توسعه زیربنایی در بین استان‌های ایران متعادل نیست و لازم است در هرگونه تصمیم‌گیری برای سرمایه‌گذاری در بخش زیربنایی، استان‌های غیربرخوردار و کم برخوردار مورد توجه بیشتر قرار گیرند.

به طور کلی برنامه‌ریزی استراتژیک، داده‌های نرم نظیر تجارب، نیات و ایده‌های موجود در گفتگوهای روزانه سازمان را ترکیب و در صدد ارائه یک بینش و هدف سازمانی روشن است. به سازمان اجازه تمرکز می‌دهد تا تحلیلی پویا و مستمر از فعالیت‌های خود داشته باشد. برنامه‌ریزی استراتژیک در صدد است روشی که یک سازمان فکر و عمل می‌کند را تغییر داده، تا یک سازمان یادگیرنده به وجود آورد. وقتی موفقیت آمیز باشد، تمام نواحی عملیاتی را تحت تاثیر قرار داده و به عنوان قسمتی از فلسفه و فرهنگ سازمان در می‌آید. این مطالعه توانسته است نقشه راه مطالعات اقتصادی و اجتماعی و توسعه را برای بخش کشاورزی و منابع طبیعی و توسعه روستایی را برای ده سال آینده بخش ترسیم نماید.

مبانی نظری

بخش کشاورزی در اغلب کشورها با مقوله‌های مهم و راهبردی همچون امنیت غذایی، حفظ محیط زیست و منابع پایه تولید و اشتغال سر و کار داشته و با توجه به تجربه اکثر کشورهای توسعه یافته، به «دلایل اقتصادی» مثل تأمین منابع مالی و ارزی و تأمین مواد اولیه بخش صنعت، «دلایل سیاسی» مثل کاهش وابستگی به کشورهای خارجی و خنثی کردن فشارهای سیاسی، «دلایل اجتماعی» مثل امنیت غذایی، ایجاد اشتغال و بالا بردن سطح زندگی شاغلین بخش کشاورزی و همچنین به دلیل شاغل بودن بخش چشمگیری از جمعیت کشورها در این بخش، همیشه بطور مستقیم و غیرمستقیم مورد توجه دولت‌ها قرار گرفته است. در گزارش هیات اعزامی از سوی بانک جهانی که برای شناسایی زمینه‌های همکاری این بانک با بخش کشاورزی ایران در بهمن ماه ۱۳۸۱ به ایران عزیمت نموده بودند بطور مشخص عنوان شده است که "در مؤسسات تحقیقاتی کشاورزی ایران توجه کمی به تحقیقات چند نهادی، چند رشته‌ای و نظام‌های کشت شده است و قسمت اعظم تحقیقات بر روی محصولات و جنبه‌های زراعی تمرکز یافته و به جنبه‌های اقتصادی و اجتماعی در تحقیقات توجه ناچیزی شده است".

تحقیقات اجتماعی، انجام مطالعات و پژوهش‌های کاربردی و راهبردی درحیطه‌های اجتماعی نظیر: بررسی روند تغییرات جمعیتی در مناطق روستائی و کشاورزی، مهاجرت و تحولات آن، شناسائی تشکلهای و نهادهای سستی و نوین در بخش کشاورزی، شناسائی ویژگی‌های قومی و فرهنگی، بررسی قشر بندی اجتماعی و ساختار قدرت محلی، بررسی زمینه‌های مشارکت بهره‌برداران در برنامه‌ها و فعالیت‌های مرتبط با بخش، شناسائی موانع موجود بر سر راه پذیرش نوآوری‌ها در حوزه کشاورزی، شناسائی نظام‌های بهره‌برداری و..... تحقیقات اقتصادی، روشهای استفاده از منابع کمیاب به منظور افزایش رضایتمندی یا مطلوبیت در بخش کشاورزی را، اقتصاد کشاورزی نامیده و هر

فعالیت تحقیقاتی در ارتباط با تعریف فوق مانند: تخصیص بهینه منابع، اثر سنجی و اثر بخشی تحقیقات، نظام بازاریابی محصولات کشاورزی و سیاست‌های حمایتی، اقتصاد تولید و بهره‌وری و... در حوزه تحقیقات اقتصاد کشاورزی قرار می‌گیرد. داشتن سابقه کشاورزی ۴ هزارساله و سابقه دامپروری بیش از ۷ هزار ساله، ساختار اقتصادی و اجتماعی متمایل به کشاورزی و باورهای اعتقادی به ارزشمند بودن فعالیت کشاورزی، داشتن نیروی انسانی فعال، برخورداری از حداقل نیاز و وابستگی به منابع خارجی برای انجام فعالیت تولیدی در این بخش، گستردگی زمین‌های حاصلخیز، تنوع آب و هوایی که امکان تولید انواع محصولات را در یک فصل در مناطق متعدد کشور فراهم آورده است، می‌تواند ما را بعنوان یکی از ارکان مهم تأمین کننده مواد غذایی، محصولات باغی و پروتئینی در سطح بین المللی مطرح سازد. از طرفی ضرورت تأمین بازار مصرف داخلی که می‌باید مواد غذایی بیش از ۸۰ میلیون ایرانی را بدون چالشهای اقتصادی و سیاسی بین المللی تأمین نماید (رحمانی، ۱۳۹۶). در حال حاضر بخش کشاورزی در ایران علی‌رغم مشکلات متعدد حدود ۱۳ درصد اشتغال، ۹۰ درصد مواد خام صنایع کشاورزی، ۳۰ درصد صادرات غیر نفتی و ۹ درصد نیازهای کشاورزی صنایع را به خود اختصاص داده است. از لحاظ اثرات زیست محیطی نیز با استناد به بیانیه سالانه فائو، فعالیت کشاورزی و جنگل داری کربن را در خاک تثبیت می‌کند و از طرفی گیاهان و درختان از طریق عمل فتوسنتز گازهای گلخانه‌ای اتمسفر را کاهش می‌دهند. ایران در رده‌بندی جهانی از نظر مساحت تحت کشت آبی رتبه پنجم را در جهان دارد و در مجموع از نظر میزان تولیدات کشاورزی رتبه سی‌ام را در جهان به خود اختصاص داده است (فائو، ۲۰۱۹).

میانگین نرخ رشد سالانه ارزش افزوده بخش کشاورزی در طول برنامه‌های سوم، چهارم و پنجم در دوران پیش از انقلاب اسلامی به ترتیب، ۳/۹؛ ۵/۴ و ۵/۴ درصد بوده، در حالی که این میانگین در طول دوران انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی، برنامه‌های اول، دوم، سوم و دوسال اول برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به ترتیب ۴/۷؛ ۶/۴؛ ۲/۲، ۴/۴ و ۷ درصد بوده است. به عبارت دیگر، میانگین نرخ رشد سالانه ارزش افزوده بخش کشاورزی در طول دوره‌های ۱۳۵۶-۱۳۴۲ و ۱۳۸۵-۱۳۵۷ به ترتیب ۴/۳۱ و ۴/۶ درصد بوده است (بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران؛ ۱۳۸۷). در اسناد بالادستی بخش کشاورزی، جنبه‌های اقتصادی و اجتماعی تکالیف بخش کشاورزی و منابع طبیعی و توسعه روستایی مورد بررسی قرار گرفته که از جایگاه مهمی برخوردار است.

جدول ۱. جایگاه مسائل اقتصادی-اجتماعی کشاورزی در اسناد بالادستی

ردیف	عنوان سند	موضوعات مرتبط
۱	سیاست‌های کلی نظام در بخش کشاورزی	• توسعه پایدار کشاورزی و روستایی
		• ساماندهی و اصلاح ساختار و نظام بهره‌برداری بخش کشاورزی.
		• اصلاح و نوین سازی نظام بهره برداری و نظام تولید کشاورزی
		• گسترش زیرساختها.
		• تجمیع اراضی و ممانعت از خرد شدن اراضی.
		• ارتقاء بهره وری و اقتصادی کردن تولید
		• تقویت تشکل های اقتصادی - اجتماعی و تعاونیها.
		• جذب و توسعه سرمایه گذاری.
		• بیمه و کاهش ریسک در کشاورزی.
		• اصلاح نظام و شبکه بازار محصولات کشاورزی.
		• تخصیص یارانه هدف مند.
۲	قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی	• ارتقای سطح زندگی کشاورزان و روستائیان
		• اصلاح الگوی تولید و مصرف در بخش.
		• ارائه مشاوره فنی، اجرایی، ترویجی و مدیریتی
		• افزایش ارزش افزوده با استقرار زنجیره ارزش محصولات
		• بیمه محصولات کشاورزی و کشاورزان
		• خریدهای تضمینی،
		• مدیریت مالی، بازرگانی و تجارت،
		• الگوی کشت و ارتقاء بهره وری
		• جذب سرمایه گذاری و تقویت تشکلهای

¹ - FAO (World Food Organization)

ردیف	عنوان سند	موضوعات مرتبط
۳	سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی	<ul style="list-style-type: none"> • توسعه کارآفرینی و به حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی • تشویق همکاری‌های جمعی • تأکید بر ارتقاء درآمد و نقش طبقات کم‌درآمد و متوسط • پیشسازی اقتصاد دانش بنیان • ساماندهی نظام ملی نوآوری • دستیابی به رتبه اول اقتصاد دانش بنیان در منطقه • محور قراردادن رشد بهره‌وری در اقتصاد • تقویت رقابت پذیری اقتصاد • ارتقاء شاخص‌های عدالت اجتماعی. • روزآمدسازی شیوه‌های نظارت بر بازار • افزایش پوشش استانداردها برای کلیه محصولات داخلی و ترویج آن • اصلاح الگوی مصرف و ترویج مصرف کالاهای داخلی • رقابت‌پذیری در تولید • کاهش آسیب پذیری اقتصاد کشور • استفاده از دیپلماسی • استفاده از ظرفیتهای سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای. • تقویت فرهنگ جهادی • گفتمان سازی بویژه در محیط‌های علمی، آموزشی و رسانه‌ای • شفاف و روان سازی نظام توزیع و قیمت‌گذاری • امور اقتصادی و اجتماعی بخش • بهبود مستمر فضای کسب‌وکار • تقویت ساختار رقابتی و رقابت‌پذیری بازارها • مشارکت و بهره‌گیری مناسب از ظرفیتهای نهادهای عمومی غیردولتی • توسعه‌ی پیوندهای اقتصادی و تجاری متقابل و شبکه‌ای کشور به‌ویژه با کشورهای منطقه‌ی آسیای جنوب غربی • تبدیل شدن به قطب تجاری و ترانزیتی • کاهش خطرپذیری فعالیتهای تجاری و اقتصادی • توسعه‌ی سرمایه‌گذاری و ثبات و پایداری • کاهش خطرپذیری فعالیتهای تجاری و اقتصادی ∇ جذب سرمایه‌ی ایرانیان خارج از کشور و سرمایه‌گذاران خارجی • ارتقاء شاخص‌های عدالت اجتماعی • سرمایه‌گذاری در مناطق کمتر توسعه‌یافته و روستایی • تشویق مهاجرت به مناطق روستایی و عشایری • امور علم، فناوری و نوآوری • دستیابی به رتبه‌ی اول منطقه در علم و فناوری • ساماندهی نظام ملی آمار و اطلاعات علمی، پژوهشی و فناوری • توسعه و ساماندهی نظام ملی نوآوری • حمایت از پژوهش‌های مسأله‌محور • تجاری‌سازی پژوهش و نوآوری • توسعه‌ی نظام جامع تأمین مالی • توسعه محتوی در فضای مجازی براساس نقشه مهندسی فرهنگی کشور تا حداقل پنج برابر وضعیت کنونی و بومی‌سازی شبکه‌های اجتماعی. • افزایش سهم سرمایه‌گذاری زیرساختی در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات تا رسیدن به سطح کشورهای برتر منطقه. • افزایش عملکرد در واحد سطح
۴	سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه	

ردیف	عنوان سند	موضوعات مرتبط
۵	نقشه جامع علمی بخش کشاورزی (برگرفته از نقشه جامع علم و فناوری کشور)	<ul style="list-style-type: none"> • رعایت الگوی کشت • ارتقا شاخص بهره وری آب کشاورزی • تسهیل انتقال علوم و فناوری‌های کشاورزی • ساماندهی فرایند تولید و اصلاح نظام بازار محصولات • حمایت از شبکه‌های تحقیق و توسعه و شرکت‌های دانش بنیان • مشارکت نهادهای علمی، تشکل‌ها و واحدهای تولیدی و خدماتی بخش • تقویت مشارکت و ایفای نقش بخش خصوصی و تعاونی • تقویت، حمایت و هدایت بازار مالی در راستای کارآفرینی و نوین‌سازی بخش • ترویج مدیریت علمی تولید و مصرف محصولات کشاورزی • ارتقاء سطح درآمد و زندگی روستائیان، کشاورزان، عشایر و صیادان • استقرار کامل نظام نوآوری • شبکه پویای ارتباطات علمی و فناورانه • تولید اقتصادی و مدیریت بازار محصولات • ارتقاء بهره‌وری و بهره‌برداری بهینه از عوامل تولید • ترویج و بکارگیری الگوی فرهنگ و مدیریت جهادی در بخش • نوسازی و تقویت زیرساخت‌های اساسی توسعه علوم و فناوری‌های کشاورزی • ارتقاء تعداد و ضریب‌تأثیر نشریات علمی بخش در سطح ملی و بین‌المللی • توسعه کمی و کیفی زیرساخت‌های مورد نیاز برای احراز مرجعیت علم و فناوری کشاورزی در منطقه و جهان اسلام • افزایش میزان دسترسی به منابع علمی داخلی و بین‌المللی مورد نیاز • ایجاد نهادهای رصد علم و فناوری در حوزه کشاورزی با مشارکت انجمن‌های علمی، مراکز آموزشی و پژوهشی • بسترسازی برای بهره‌گیری مناسب از دستاوردهای علمی و فناوری بخش توسط دستگاه‌ها و سازمان‌های اجرایی • انتقال و بومی‌سازی مستمر دانش و فناوری‌های کشاورزی با تأکید بر فناوری‌های نوین • ایجاد نظام مدیریت دانش در بخش کشاورزی با اولویت انتقال دانش به بهره‌برداران • بکارگیری فناوری‌های پیشرفته در پیش‌بینی خشکسالی و سیلاب و مدیریت اثرات آنها
۶	مجموعه رویکردها و سیاست‌های سازمان تات	<ul style="list-style-type: none"> • سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در پژوهش‌های کاربردی • تعامل مؤثر با کلیه سازمانها و نهادهای علمی کشاورزی و روستایی • ایجاد کنسرسیوم‌های تحقیقاتی و سرمایه‌گذاری‌های مشترک تحقیقاتی • استفاده حداکثری از ظرفیت علمی دانشگاه‌ها و سایر مراکز آموزش و پژوهشی • بهره‌مندی از ظرفیت‌های بین‌المللی • تجاری‌سازی دستاوردهای پژوهشی • افزایش مشارکت محققان در انتقال یافته‌های تحقیقاتی • کاهش نقش تصدی‌گری و افزایش نقش تولی‌گری • اصلاح ساختار و بازنگری تشکیلات • نظارت و ارزشیابی جامع بر برنامه‌ها • ساماندهی فرآیندهای اساسی گردش کار • ساماندهی پایگاه‌های آماری و بانک‌های اطلاعاتی • استانداردسازی امکانات و زیرساخت‌ها • ارتقاء بهره‌وری و هم‌افزایی • تنوع بخشی و افزایش سهم سازمان از منابع مالی و اعتباری کشور

ماخذ: یافته مطالعه

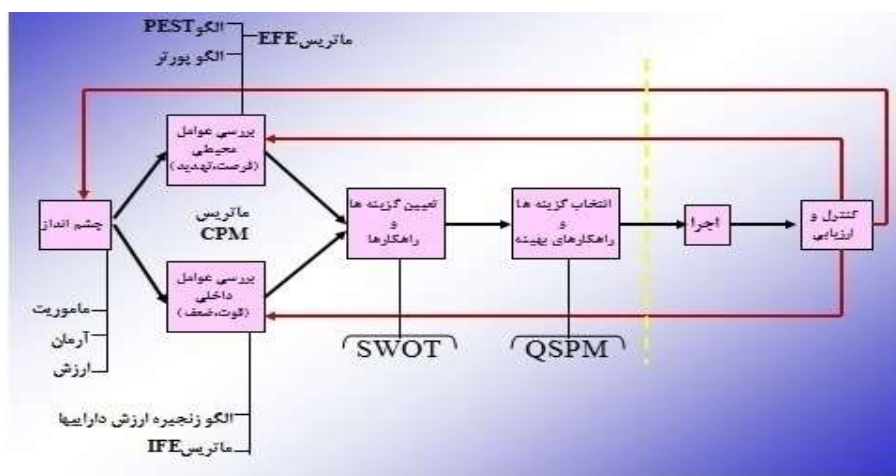
براساس مطالعات بعمل آمده، کشاورزان در آینده با موضوعاتی همچون رقابت در بازار، کاهش بودجه‌ها، مدیریت ریسک، مبارزه با تغییرات آب و هوایی، مدیریت آب و استفاده از فرصت‌های به وجود آمده نسبت به وجود تقاضا در زمینه انرژی‌های زیستی به همراه حفظ

تنوع گونه‌ها مواجه خواهند شد. دگرگونی و تنوع تولیدات کشاورزی، تغییر سلیق مصرف کنندگان، لزوم افزایش کارایی، جهانی شدن اقتصاد و شدت یافتن رقابت جهانی از جمله عواملی هستند که باعث تاکید بیش از پیش به کشاورزی دانش بنیان شده است. بخش کشاورزی ایران در حال حاضر با چالش‌های فراوانی مواجه است. موضوعات ذیل تنها برخی از چالش‌های این بخش هستند.

- معیشتی بودن تولید
- بهره‌وری پایین نهاده‌های تولید
- ناکارایی نظام بازاریابی و بازار رسانی محصولات کشاورزی
- کامل نبودن زنجیره تولید، عرضه، مصرف و بازاریابی
- نرخ پایین سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی و روستایی
- چالش‌های مدیریت و بهره برداری اصولی از منابع (آب، زمین ...)
- عدم توجه به شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی توسعه پایدار در بهره برداری از منابع
- چالش‌های اجتماعی مرتبط با فعالیت‌های کشاورزی و روستایی
- ضعف در مدیریت واحدهای تولیدی (کارایی اقتصادی بهره برداران)

قواعد حاکم بر ماتریس تحلیلی سوات عبارتند از :

- چگونه می‌توان با بهره‌گیری از نقاط قوت حداکثر بهره‌برداری را از فرصت‌ها انجام داد.
- چگونه با استفاده از نقاط قوت می‌توان اثر تهدیدات را حذف کرد یا کاهش داد.
- چگونه باید با بهره‌گیری از فرصت‌ها، نقاط ضعف را تبدیل به نقطه قوت کرد و یا از شدت نقاط ضعف کاست.
- چگونه باید با کاهش دادن نقاط ضعف تاثیر تهدیدات را کاهش و یا حذف نمود (ستاک، ۱۳۹۵)

شکل شماره ۱. تصویر خلاصه‌ای از فعالیتهای کلی مربوط به تهیه سوات

داده‌ها و روش‌ها

روش تحقیق در این مطالعه کیفی و از نوع مشارکتی می‌باشد و مبتنی بر نقطه نظرات صاحب نظران حوزه اقتصادی و اجتماعی بخش کشاورزی و منابع طبیعی و توسعه روستایی است. این صاحب نظران دارای تحصیلات دکتری و کارشناسی ارشد هستند که عضو هیات علمی بخش تحقیقات اقتصادی و اجتماعی و توسعه روستایی مراکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی سازمان تحقیقات آموزش و ترویج در استان‌ها می‌باشند. روش شناسی در این حوزه چند لایه بوده و مراحل مختلفی را در بر می‌گیرد. به این معنی که ابتدا بر اساس روش اسنادی نسبت به جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز اقدام و پس از جمع‌بندی و تحلیل اولیه اطلاعات، نتایج در قالب کارگاه

^۱-European Commission, 2009

^۲ - stack

مشارکتی با حضور صاحب نظران حوزه اقتصادی و اجتماعی کشاورزی مطرح شده است و از دیدگاه‌های این افراد برای تکمیل نتایج و تدوین چارچوب به منظور تنظیم برنامه بهره‌گرفته شد. در نهایت پرسشنامه‌ای مبتنی بر روش سوات تدوین شد و در دو مرحله برای صاحب نظران اقتصادی و اجتماعی بخش کشاورزی ارسال و دیدگاه‌های آنان اخذ گردیده است. در این پژوهش از یک رویکرد کیفی پنج مرحله‌ای استفاده شد. مرحله اول مرتبط است به تحلیل وضع موجود که با مطالعه اسناد و مدارک موجود، از طریق روش تحلیل محتوای کیفی انجام گرفت. در مرحله دوم، با ارزیابی وضع موجود که از طریق برگزاری کارگاه مشارکتی با حضور خبرگان و متخصصین انجام شد. در مرحله سوم اولویت‌بندی اهداف از طریق ماتریس سوات انجام شد. در مرحله چهارم، با تطبیق و مقایسه وضع موجود و مطلوب به منظور استخراج استراتژی‌های سازمانی در نشست کارشناسی انجام گرفت و در نهایت استخراج موضوعات تحقیقاتی در قالب طرح و پروژه و پهنه‌بندی شده (براساس استراتژی‌های تدوین شده) صورت پذیرفت.

با استفاده از ماتریس ارزیابی عوامل خارجی، هر یک از عوامل استراتژیک محیط‌های عمومی و تخصصی که در ماتریس اولویت عوامل خارجی شناسایی و اولویت‌بندی شده‌اند مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و از بررسی این عوامل فرصت‌ها و تهدیدها شناسایی می‌شوند. عوامل اولویت‌دار در یک ستون ماتریس قرار گرفته و با استفاده از ضرایب و رتبه‌های خاصی امتیازبندی می‌شوند تا در نهایت مشخص شود که آیا مرکز در آینده‌ای که می‌خواهد برای آن برنامه‌ریزی کند، فرصت‌های بیشتری خواهد داشت یا با تهدیدهای بیشتر مواجه خواهد شد.

جدول ۲. ضریب همبستگی، رتبه و نمره عوامل خارجی

عوامل خارجی الویت دار	ضریب اهمیت نسبی	رتبه	نمره = ضریب اهمیت * رتبه
فرصت‌ها			
تهدیدها			
جمع نمره	۱		$0 < x < 4$

ماخذ: شریف زادگان و ملک پور، ۱۳۹۲

با استفاده از رویکرد وظیفه‌ای عوامل داخلی (قوت و ضعف) که نقش حیاتی در موفقیت سازمان دارند با مشارکت مدیران و پرسنل شناسایی و در یک ماتریس ارزیابی می‌شوند؛ مواردی که در رویکرد وظیفه‌ای مورد بررسی قرار می‌گیرند عبارتند از: مدیریت (برنامه‌ریزی، سازماندهی، ایجاد انگیزه، تامین نیروی انسانی، اعمال کنترل)، بازاریابی، مالی، تولید و عملیات، تحقیق و توسعه، سیستم اطلاعات رایانه‌ای. با مشخص شدن عوامل داخلی از طریق رویکرد وظیفه‌ای، باید تعیین کرد که آیا این عوامل قوت هستند یا ضعف. در صورتی که عوامل موجود برای دستیابی به موقعیت آتی و با توجه به روند در پیشرو کافی و مناسب باشند، می‌توان آنها را به عنوان نقطه قوت سازمان به حساب آورد در غیر این صورت آن عامل برای سازمان یک نقطه ضعف به حساب می‌آید.

جدول ۳. ماتریس ارزیابی عوامل داخلی

عوامل داخلی الویت دار	ضریب اهمیت نسبی	رتبه	نمره = ضریب اهمیت * رتبه
قوت‌ها			
ضعف‌ها			
جمع نمره	۱		$0 < x < 4$

ماخذ: شریف زادگان و ملک پور، ۱۳۹۲

برای تجزیه و تحلیل همزمان عوامل داخلی و خارجی از ابزاری به نام ماتریس داخلی و خارجی استفاده می‌شود. این ماتریس برای تعیین موقعیت سازمان به کار می‌رود. برای تشکیل این ماتریس، سازمان بایستی نمرات حاصل ماتریس‌های ارزیابی عوامل داخلی و خارجی را در ابعاد افقی و عمودی این ماتریس قرار دهد تا جایگاه سازمان در خانه‌های این ماتریس مشخص گردد و بتوان استراتژی مناسبی را برای آن اتخاذ نمود. ماتریس داخلی و خارجی به دو شکل ارائه می‌شود. ماتریس ۹ خانه‌ای و ماتریس ۴ خانه‌ای، در ماتریس داخلی و خارجی و نه خانه‌ای نمرات ماتریس‌های ارزیابی عوامل خارجی و داخلی در یک طیف سه بخش قوی (۳الی۴) متوسط (۲الی۳) و ضعیف- (۱الی۲) در ابعاد افقی و عمودی قرار می‌گیرند. در حالی که ماتریس چهار خانه‌ای این نمرات در یک طیف دو بخش قوی (۲الی۴) وضعیت (۲الی۵) تعیین می‌شود. برای ساختن یک ماتریس سوات باید ۸ مرحله را طی کرد:

- تهیه فهرست فرصت‌های اولویت دار ماتریس ارزیابی عوامل خارجی.
- تهیه فهرست قوت‌های اولویت دار ماتریس ارزیابی عوامل خارجی.
- تهیه فهرست تهدیدهای اولویت دار ماتریس ارزیابی عوامل خارجی.
- تهیه فهرست ضعف‌های اولویت دار ماتریس ارزیابی عوامل خارجی.
- مقایسه نقاط قوت داخلی و فرصت‌های خارجی و انتخاب استراتژی‌های ممکن متناسب
- مقایسه نقاط ضعف داخلی و فرصت‌های خارجی و انتخاب استراتژی‌های ممکن متناسب
- مقایسه نقاط قوت داخلی با تهدیدات خارجی و انتخاب استراتژی‌های ممکن متناسب
- مقایسه نقاط ضعف داخلی با تهدیدات خارجی و انتخاب استراتژی‌های ممکن متناسب

جدول ۴. ماتریس سوات

نقاط ضعف W	نقاط قوت-S	فرصتها و تهدیدها
نقاط ضعف فهرست می شوند	نقاط قوت فهرست می شوند	
استراتژی های WO با بهره جستن از فرصتها نقاط ضعف را از بین ببرید.	استراتژی های SO با بهره جستن از قوتها درصد بهره برداری از فرصت ها برآید	فرصت ها -O فرصت ها فهرست می شوند
استراتژی های WT نقاط ضعف را کاهش دهید و از تهدیدات پرهیز کنید	استراتژی های ST برای احتراز از تهدیدات از نقاط قوت استفاده کنید	تهدیدات-T تهدیدات فهرست می شوند

ماخذ: شریف زادگان و ملک پور، ۱۳۹۲

با عنایت به چهار دسته استراتژی احصاء شده در ماتریس سوات (شامل WT, WO, ST, SO) و با توجه به منطقه قرارگرفتن ذی‌مدخلان در ماتریس داخلی و خارجی، آن دسته از استراتژی‌هایی را برای ارزیابی و انتخاب در ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی انتخاب می‌کنند که مربوط به منطقه تعیین شده در ماتریس باشند. بدیهی است که بدین منظور ابتدا استراتژی‌هایی در نظر گرفته می‌شوند که با خانه مربوط به نقطه اصلی جایگاه ذی‌نفع در ماتریس داخلی و خارجی مطابقت داشته باشند، سپس مهمترین استراتژی‌ها از خانه‌های مجاور (خانه‌های احتمالی مربوط به نقاط فرعی حاصل از لحاظ نمودن انحراف معیار نقطه اصلی) در نظر گرفته می‌شوند. از این ماتریس برای ارزیابی موقعیت و اقدام استراتژیک استفاده می‌شود. محورهای ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام استراتژیک نشان دهنده دو بعد درونی و بیرونی می‌باشد. با توجه به ماتریس QSPM بهترین استراتژی‌ها از بین گزینه‌های موجود، استراتژی‌های که قابلیت اجرایی بهتری دارند، برای ذی‌مدخلان انتخاب می‌شود. ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی، یک روش تحلیلی است که به وسیله آن جذابیت نسبی استراتژی‌ها مشخص می‌شود. به هنگام کاربرد ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی باید از قضاوت شهودی خوب استفاده کرد. از دیدگاه نظری، با استفاده از ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی میتوان جذابیت نسبی استراتژی‌های مختلف را مشخص کرد. مراحل ارائه ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی بشرح زیر است:

- فرصت‌ها و تهدیدات عمده خارجی و نقاط قوت و ضعف عمده داخلی در ستون طرف راست ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی نوشته می‌شود؛
- به هر یک از عوامل داخلی یا خارجی که در موفقیت سازمان نقش عمده دارند وزن یا ضریب داده می‌شود این ضرایب در یک ستون در طرف چپ هر یک از عوامل داخلی یا خارجی نوشته می‌شوند؛
- استراتژی‌هایی که سازمان باید به اجرا در آورد مشخص شده و در ردیف بالای ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی نوشته می‌شوند؛
- نمره‌های جذابیت مشخص می‌گردد.
- جمع نمره‌های جذابیت محاسبه می‌گردد. یعنی مجموع حاصل ضرب ضریب در نمره‌های جذابیت. جمع نمره‌های جذابیت نشان دهنده جذابیت نسبی هر یک از استراتژی‌هاست که تنها با توجه به اثر عوامل داخلی و خارجی مربوطه به دست می‌آید؛
- مجموع نمره‌های جذابیت محاسبه می‌شود. مجموع نمره‌های جذابیت هر یک از ستون‌های ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی نشان می‌دهد که در هر مجموعه کدام استراتژی از جذابیت بیشتری برخوردار است.

جدول ۵. ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک

انواع استراتژی های قابل اجرا						ضریب اهمیت	ورودی و مقایسه
استراتژی ...		استراتژی ...		استراتژی ...			
جمع نمره	نمره جذابیت	جمع نمره	نمره جذابیت	جمع نمره	نمره جذابیت		
							عوامل اصلی خارجی اقتصادی
						۱	جمع نمره عوامل خارجی
							عوامل اصلی داخلی بازاریابی
						۱	جمع نمره عوامل داخلی
۸-۰		۸-۰		۸-۰		۲	جمع کل امتیاز استراتژی

ماخذ: شریف زادگان و ملک پور، ۱۳۹۲

با توجه به نتایج ماتریس QSPM، استراتژی‌های برگزیده سطوح مختلف برای مرکز تحقیقاتی در جدول زیر لیست می‌شود.

جدول ۶. استراتژی‌های برگزیده

اولویت هر استراتژی	نمره نهایی جذابیت هر استراتژی	بهترین استراتژی های قابل اجرا	ردیف

ماخذ: شریف زادگان و ملک پور، ۱۳۹۲

شرح و تفسیر نتایج

پس از بررسی وضع موجود و انتظارات از تحقیقات کشاورزی و مسائل و مشکلات، عوامل درونی (نقاط قوت و ضعف) و عوامل بیرونی (فرصت‌ها و تهدیدات)، با برگزاری جلساتی با حضور کارشناسان خبره اقتصاد کشاورزی، مسائل و چالش‌های تحقیقات اقتصادی و اجتماعی کشاورزی و توسعه روستایی به بحث و بررسی گذاشته شد، نتایج بدست آمده به شرح ذیل می باشد.

جدول ۷. عوامل درونی تحقیقات اقتصادی و اجتماعی کشاورزی (نقاط قوت)

نقاط قوت	ضریب اهمیت (درصد)	رتبه (۳ یا ۴) (درصد)	نمره
تنوع اقلیمی و گستردگی عرصه فعالیت‌های بخش کشاورزی	۶	۳/۷۵	۰/۲۳
اطلاعات حاصل از انجام مطالعات و تحقیقات اقتصادی و اجتماعی متنوع در بخش کشاورزی و روستایی	۶	۳/۶۳	۰/۲۲
وجود ظرفیت قانونی برای تشکیل واحد های اثر سنجی با محوریت اقتصاد کشاورزی و روستایی	۶	۳/۵	۰/۲۱
نقش بنیادی تحقیقات اقتصادی و اجتماعی در تحقق سیاست تجاری سازی تحقیقات کشاورزی سازمان تات	۵	۳/۷۵	۰/۱۹
وجود شبکه گسترده تشکل‌های بخش کشاورزی در سراسر کشور به منظور توسعه مشارکت بهره‌برداران	۴	۳/۲۵	۰/۱۳
برخوردار بودن تحقیقات اقتصاد و اجتماعی کشاورزی و روستایی از تنوع موضوعی	۳	۳/۷۵	۰/۱۱
تاکید سازمان تات بر جنبه‌های اقتصادی و اجتماعی در برنامه‌های راهبردی تحقیقات محصولات کشاورزی و توسعه روستایی	۳	۳/۷۵	۰/۱۱
برخوردار بودن از امکانات مطالعاتی، تحقیقاتی، پژوهشی، آموزشی و ترویجی در بخش کشاورزی و روستایی	۳	۳/۶۳	۰/۱۱
مزیت نسبی در تولید محصولات کشاورزی در مناطق مختلف	۳	۳/۶۳	۰/۱۱
امکان توسعه بازار محصولات کشاورزی در داخل و خارج از کشور	۳	۳/۱۳	۰/۰۹
برخوردار بودن از تجربیات دیرینه در به کارگیری نظام‌های متنوع بهره‌برداران در بخش کشاورزی و روستایی	۳	۳	۰/۰۹

۱/۶

ماخذ: یافته های تحقیق

جدول ۸. عوامل درونی تحقیقات اقتصادی و اجتماعی کشاورزی (نقاط ضعف)

نمره	رتبه (۳)	ضریب اهمیت (۴ یا ۳)	نقاط ضعف
(درصد)		(درصد)	
۰/۰۶	۱/۲۵	۵	کمبود آمار و منابع اطلاعاتی صحیح، منسجم و به‌هنگام در خصوص منابع پایه و تولیدات در بخش کشاورزی و توسعه روستایی
۰/۰۶	۱/۳۸	۴	خرد شدن اراضی کشاورزی و مراتع و تعدد بهره‌برداران از آن و غیراقتصادی و کوچک شدن سطح بهره برداری
۰/۰۵	۱/۱۳	۴	ضعف در نگرش مثبت اقتصادی و اجتماعی در فرایند نیازسنجی تحقیقات و برنامه کشاورزی و توسعه روستایی
۰/۰۵	۱/۱۳	۴	عدم وجود نگرش واحد در سطوح مختلف مدیریتی نسبت به نقش تحقیقات حوزه اقتصادی و اجتماعی در تحقق اهداف توسعه بخش
۰/۰۵	۱/۱۳	۴	عدم وجود ارتباط نظام‌مند تحقیقات حوزه اقتصادی و اجتماعی با تحقیقات کاربردی صورت‌گرفته در سطح موسسات/ پژوهشکده‌ها و مراکز ملی و ایسته به این سازمان تا در اجرای پروژه‌های مشترک
۰/۰۴	۱/۲۵	۳	عدم تخصیص اعتبار لازم و کافی جهت اجرای طرح‌ها و پروژه‌های تحقیقاتی حوزه تحقیقات اقتصادی و اجتماعی سازمان تا ت.
۰/۰۴	۱/۲۵	۳	فقدان نظام بهره‌برداری و مدیریت منسجم و کارآمد از منابع آب
۰/۰۴	۱/۳۸	۳	وجود ضایعات در محصولات کشاورزی در مراحل مختلف تولید
۰/۰۳	۱/۶۳	۲	پایین بودن تکنولوژی و استفاده از روش‌های قدیمی در فعالیت‌های تولید محصولات کشاورزی و خدمات روستایی
۰/۰۳	۱/۳۸	۲	بهره‌برداری بی‌رویه از منابع و نهاده‌های کشاورزی
۰/۰۲	۱/۱۳	۲	کمبود تحقیقات کاربردی اقتصادی و اجتماعی در فعالیت‌های بخش کشاورزی و توسعه روستایی
۰/۰۴	۱/۲۵	۳	فقدان ارتباط لازم بین تحقیقات کاربردی مورد نیاز و فرآیندهای اجرایی
۰/۰۳	۱/۲۵	۲	پایین بودن بهره‌وری در استفاده از نهاده‌ها و عوامل تولید در بخش کشاورزی و خدمات روستایی
۰/۰۳	۱/۳۸	۲	پایین بودن ارزش صادراتی محصولات بخش کشاورزی
۰/۰۳	۱/۵	۲	کارآمدی پایین تشکلهای اقتصادی و اجتماعی بخش کشاورزی و روستایی
۰/۰۳	۱/۱۳	۳	ضعف در ایجاد زنجیره تامین و ارزش محصولات کشاورزی
۰/۰۳	۱/۲۵	۲	کمبود تجهیزات و نیروی انسانی لازم در بخش کشاورزی و منابع طبیعی و توسعه روستایی
۰/۰۳	۱/۳۸	۲	محدودیت منابع آبی کشور به تناسب ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های موجود برای توسعه بخش کشاورزی
۰/۰۳	۱/۳۸	۲	پایین بودن دانش و فنون مدیریت در بخش کشاورزی و خدمات روستایی
-	-	۱۰۰	مجموع ضرایب اهمیت عوامل درونی (قوت و ضعف)
		۰/۷۲	جمع نمرات نقاط ضعف:
		۱/۸۸	جمع نمرات قوت و ضعف:

ماخذ: یافته‌های تحقیق

جدول فوق نشان می‌دهد که از میان ۱۱ نقاط ضعف بررسی شده، سه مورد تنوع اقلیمی، اطلاعات حاصل از مطالعات و وجود ظرفیت قانونی و همچنین از میان ۲۱ نقاط ضعف بررسی شده، خرد شدن ارضی، عدم وجود نگرش مثبت اقتصادی و اجتماعی در تحقیقات و برنامه ریزی توسعه بخش از امتیاز و اهمیت بالایی برخوردار است.

جدول ۹. عوامل بیرونی تحقیقات اقتصادی و اجتماعی کشاورزی (فرصت)

نمره	رتبه (۳)	ضریب اهمیت (۴ یا ۳)	فرصت
(درصد)		(درصد)	
۰/۱۹	۳/۷۵	۵	جهت‌گیری بخش کشاورزی و توسعه روستایی در گذار از سنتی به دانش بنیان و نیاز به تحقیقات اقتصادی و اجتماعی جهت تحقق این امر.
۰/۱۸	۳/۵	۵	امکان افزایش تولید و عملکرد در محصولات کشاورزی
۰/۱۶	۳/۸۸	۴	محوریت علوم اقتصادی و اجتماعی در اسناد بالا دستی و نقش اساسی تحقیقات اقتصاد کشاورزی در تحقق آن در بخش کشاورزی و توسعه روستایی
۰/۱۶	۳/۸۸	۴	وجود حوزه‌های متنوع پژوهش‌های اقتصادی و اجتماعی کشاورزی و توسعه روستایی در زمینه‌های بهره‌وری، بازرگانی، نظام بازار، سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، امنیت غذایی، مدیریت اقتصادی واحدهای تولیدی، بیمه محصولات کشاورزی، نظام بهره برداری، توسعه روستایی، اقتصاد محیط زیست، اقتصاد منابع طبیعی و نظایر آنها.
۰/۱۶	۳/۸۸	۴	تاکید ملی بر توسعه کشاورزی و روستایی دانش بنیان و نقش کلیدی تحقیقات اقتصادی و اجتماعی ک در تحقق این امر.
۰/۱۵	۳/۸۸	۴	امکان افزایش ارزش محصولات کشاورزی از طریق ایجاد و بهبود ارزش افزوده
۰/۱۵	۳/۷۵	۴	تاکید ملی بر تجاری‌سازی فعالیت‌های تحقیقاتی و نقش کلیدی تحقیقات اقتصاد و اجتماعی در تحقق این هدف
۰/۱۳	۳/۶۳	۴	افزایش تقاضا برای محصولات بخش کشاورزی

۰/۱۳	۳/۶۳	۴	امکان توسعه شبکه‌های آبیاری و زهکشی برای افزایش راندمان آبیاری و بهره‌وری از آب
۰/۱۱	۳/۶۳	۳	امکان بهره‌گیری از فناوری‌های نوین در بخش کشاورزی و توسعه روستایی
۰/۱۱	۳/۶۳	۳	امکان دستیابی به بازارهای منطقه‌ای و بین‌المللی
۰/۱۱	۳/۶۳	۳	نقش تحقیقات اقتصادی و اجتماعی بخش کشاورزی و توسعه روستایی در تحقیقات اقتصاد بدون نفت
۰/۱۰	۳/۲۵	۳	وجود سرمایه‌گذاری‌های قابل توجه در دامداری‌های صنعتی و امکان ایجاد ظرفیت‌های جدید
۰/۰۷	۳/۳۸	۲	امکان توسعه نظام‌های بهره‌برداری مناسب در اراضی نوباد و پایاب سدها و اراضی قابل واگذاری در بخش کشاورزی
			جمع نمرات نقاط فرصت:
			۱/۹۱

ماخذ: یافته‌های تحقیق

در جداول ۹ و ۱۰، نیز از میان ۱۴ مورد فرصت بررسی شده، دو مورد جهت گیری بخش به دانش بنیان و امکان ظرفیت افزایش تولید محصولات کشاورزی و همچنین از میان ۱۱ مورد تهدید بررسی شده، دو مورد فقدان اعتقاد عملی به ساختار مناسب و کم توجهی به نتایج تحقیقات در برنامه ریزی از امتیاز و اهمیت بالایی برخوردار می باشد.

جدول ۱۰. عوامل بیرونی تحقیقات اقتصادی و اجتماعی کشاورزی (تهدید)

نمره	رتبه (۳)	ضریب	تهدید
(درصد)	(۴)	اهمیت	
		(درصد)	
۰/۰۶	۱/۱۳	۵	فقدان اعتقاد عملی به ایجاد ساختار مناسب تحقیقات اقتصادی و اجتماعی بخش کشاورزی و توسعه روستایی
۰/۰۶	۱/۱۳	۵	کم توجهی به نتایج تحقیقات اقتصادی و اجتماعی در اجرای پروژه و طرح‌های اجرایی
۰/۰۵	۱/۲۵	۴	پایین بودن سهم اعتباری تحقیقات (اقتصادی و اجتماعی) در اقتصاد ملی
۰/۰۵	۱/۱۳	۴	عدم وجود قوانین و دستورالعمل‌های لازم در وزارت جهاد کشاورزی مبنی بر الزام دستگاه‌های تابعه بر ارزیابی اقتصادی و اجتماعی پیش از اجراء پروژه‌های اجرایی کلان
۰/۰۵	۱/۲۵	۴	افزایش روند خرد شدن و پراکندگی اراضی و واحدهای بهره‌برداری کشاورزی
۰/۰۵	۱/۲۵	۴	ناکارایی نظام بازرگانی محصولات کشاورزی و وجود نوسانات شدید در بازار نهاده و محصولات کشاورزی
۰/۰۴	۱/۳۸	۳	کمبود منابع مالی و سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی و منابع طبیعی و توسعه روستایی
۰/۰۴	۱/۳۸	۳	عدم ارزش‌گذاری اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی کارکردهای مختلف کشاورزی، منابع طبیعی و توسعه روستایی در اقتصاد ملی
۰/۰۴	۱/۳۸	۳	افزایش روند تغییر کاربری اراضی کشاورزی و منابع طبیعی
۰/۰۳	۱/۱۳	۳	عدم حاکمیت مدیریت تقاضای آب کشاورزی
۰/۰۳	۱/۱۳	۳	افزایش فرسایش، تخریب، شور و زهدار شدن اراضی در بخش کشاورزی و تداوم روند بیابان‌زایی در کشور
۰/۵	-	۱۰۰	مجموع ضرایب اهمیت عوامل بیرونی (فرصت و تهدید)
			جمع نمرات نقاط تهدید
			۰/۵
			جمع فرصت و تهدید
			۲/۴۲

ماخذ: یافته‌های تحقیق

بر اساس نتایج حاصل از بررسی عوامل درونی و عوامل بیرونی، ماتریس ارزیابی ذیل نشان می دهد که وضعیت فعلی تحقیقات اقتصاد کشاورزی، در ناحیه تدافعی می باشد. به عبارت دیگر، تلاش برای حفظ وضع موجود است. که استمرار این وضعیت مناسب و مطلوب نیست.

نمره نهایی ماتریس ارزیابی عوامل داخلی					عنوان
۱		۱/۸۸	۲/۵	۴	نمره نهایی ارزیابی عوامل درونی
	محافظه کارانه I			تهاجمی II	
				۲/۵	
	تدافعی II			رقابتی IV	
				۲/۴۲	

--	--	--	--

نمودار شماره ۲. ماتریس ارزیابی تحقیقات اقتصاد کشاورزی

ماخذ: یافته‌های تحقیق

در ماتریس سوات که بر مبنای عوامل چهارگانه (قوت-ضعف-فرصت-تهدید) تنظیم شده است، از تداخل نقاط قوت و ضعف با فرصت‌ها و همچنین از تداخل نقاط قوت و ضعف با تهدیدها، استراتژی‌ها احصاء شده است.

جدول ۱۱. ماتریس ارزیابی عوامل داخلی

نقاط ضعف (W)	نقاط قوت (S)
<p>کمبود آمار و منابع اطلاعاتی صحیح، منسجم و به هنگام در خصوص منابع پایه و تولیدات در بخش کشاورزی و روستایی</p> <p>خرد شدن اراضی کشاورزی و مراتع و تعدد بهره‌برداران از آن و غیر اقتصادی و کوچک شدن سطح بهره برداری</p> <p>عدم وجود نگرش اقتصادی و اجتماعی در فرایند نیاز سنجی تحقیقات کشاورزی و روستایی</p> <p>عدم وجود نگرش واحد در سطوح مختلف مدیریتی نسبت به نقش تحقیقات حوزه اقتصادی و اجتماعی در تحقق اهدات توسعه بخش کشاورزی و روستایی</p> <p>عدم وجود ارتباط نظام‌مند تحقیقات اقتصادی و اجتماعی با تحقیقات کاربردی صورت گرفته در سطح موسسات/ پژوهشکده‌ها و مراکز ملی وابسته به این سازمان در اجرای پروژه های مشترک</p> <p>عدم تخصیص اعتبار لازم و کافی جهت اجرای طرحها و پروژه‌های تحقیقاتی حوزه تحقیقات اقتصادی و اجتماعی سازمان تات.</p> <p>فقدان نظام بهره‌برداری و مدیریت منسجم و کارآمد از منابع آب</p> <p>وجود ضایعات بالای محصولات کشاورزی در مراحل مختلف تولید</p> <p>پایین بودن تکنولوژی و استفاده از روش‌های قدیمی در فعالیت‌های تولید محصولات کشاورزی</p> <p>بهره‌برداری بی‌رویه از منابع و نهاده های کشاورزی و توسعه روستایی</p> <p>کمبود تحقیقات کاربردی اقتصادی و اجتماعی در فعالیت‌های بخش کشاورزی و توسعه روستایی</p> <p>فقدان ارتباط لازم بین تحقیقات کاربردی مورد نیاز و فرایندهای اجرایی</p> <p>پایین بودن بهره وری در استفاده از نهادها و عوامل تولید در بخش کشاورزی</p> <p>پایین بودن ارزش صادراتی محصولات بخش کشاورزی</p> <p>کارآمدی پایین تشکلهای بخش کشاورزی و توسعه روستایی</p> <p>ضعف در ایجاد زنجیره تولید و ارزش افزوده محصولات کشاورزی</p> <p>کمبود تجهیزات و نیروی انسانی کارآمد در بخش کشاورزی و منابع طبیعی</p> <p>محدودیت منابع آبی کشور به تناسب ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های موجود برای توسعه بخش کشاورزی</p> <p>پایین بودن دانش و فنون مدیریت در بخش کشاورزی</p>	<p>تنوع اقلیمی و گستردگی عرصه فعالیت‌های بخش کشاورزی</p> <p>اطلاعات حاصل از انجام مطالعات و تحقیقات اقتصادی و اجتماعی</p> <p>متنوع در بخش کشاورزی و توسعه روستایی</p> <p>وجود ظرفیت قانونی برای تشکیل واحدهای نرسنجی با محوریت</p> <p>اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی</p> <p>نقش بنیادی تحقیقات اقتصادی و اجتماعی در تحقق سیاست تجاری</p> <p>سازي تحقیقات کشاورزی سازمان</p> <p>وجود شبکه گسترده تشکلهای بخش کشاورزی و روستایی در سراسر کشور به منظور توسعه مشارکت بهره برداران</p> <p>برخورداری تحقیقات اقتصادی و اجتماعی از تنوع موضوعی</p> <p>تاکید سازمان بر جنبه‌های اقتصادی و اجتماعی در برنامه های راهبردی</p> <p>تحقیقات محصولات کشاورزی و توسعه روستایی</p> <p>برخورداری از امکانات مطالعاتی، تحقیقاتی، پژوهشی، آموزشی و ترویجی</p> <p>در بخش کشاورزی و توسعه روستایی</p> <p>مزیت نسبی در تولید محصولات کشاورزی در مناطق مختلف</p> <p>امکان توسعه بازار محصولات کشاورزی در داخل و خارج از کشور</p> <p>برخورداری از تجربیات دیرینه در به کارگیری نظام‌های متنوع</p> <p>بهره‌برداری در بخش کشاورزی</p>

ماخذ: یافته های تحقیق

جدول ۱۲. ماتریس ارزیابی عوامل خارجی

فرصت‌ها (O)	استراتژی‌های SO	استراتژی‌های WO
جهت گیری بخش کشاورزی در انتقال از کشاورزی سنتی به کشاورزی مدرن و تجاری و نیاز به تحقیقات اقتصادی و اجتماعی جهت تحقق این امر.	- اقتصاد تولید و بهره‌وری عوامل تولید	- تحلیل ساختار بازار، بازاریابی و تجارت محصولات کشاورزی
امکان افزایش تولید و عملکرد در محصولات کشاورزی	- مدیریت بحران، ریسک و بیمه محصولات کشاورزی	- ارزیابی اقتصادی و اجتماعی
محوریت علوم اقتصادی و اجتماعی در اسناد بالا دستی و نقش اساسی	- تحلیل اقتصادی و اجتماعی سرمایه‌گذاری، اشتغال و توسعه کسب و کار در بخش کشاورزی و	فعالیت‌های کشاورزی و منابع طبیعی و توسعه روستایی

تحقیقات اقتصادی و اجتماعی در تحقق آن در بخش کشاورزی و توسعه روستایی	توسعه روستایی	- اقتصاد و مدیریت منابع آب و خاک در کشاورزی
وجود حوزه های متنوع پژوهش‌های اقتصادی و اجتماعی در زمینه های بهره‌وری، بازرگانی، نظام بازار، سیاست‌گذاری، برنامه ریزی، امنیت غذایی، مدیریت اقتصادی واحد های تولیدی، بیمه محصولات کشاورزی، نظام بهره‌برداری، توسعه روستایی، اقتصاد محیط زیست، اقتصاد منابع طبیعی و نظایر آنها.	- اثربخشی اقتصادی و اجتماعی تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی	- ارزیابی اقتصادی و اجتماعی فعالیتهای کشاورزی و منابع طبیعی و توسعه روستایی
تاکید ملی بر توسعه کشاورزی دانش بنیان و نقش کلیدی تحقیقات اقتصادی و اجتماعی در تحقق این امر.	- بررسی اقتصادی و اجتماعی توسعه فن‌آوری‌های نوین در کشاورزی و توسعه روستایی	- تحلیل اقتصادی و اجتماعی سرمایه‌گذاری، اشتغال و توسعه کسب و کار در بخش کشاورزی و توسعه روستایی
امکان افزایش ارزش محصولات کشاورزی از طریق ایجاد و بهبود ارزش افزوده	- توسعه روستایی و توسعه روستایی	- بررسی اقتصادی و اجتماعی توسعه فن‌آوری‌های نوین در کشاورزی و توسعه روستایی
تاکید ملی بر تجاری‌سازی فعالیت‌های تحقیقاتی و نقش کلیدی تحقیقات اقتصادی و اجتماعی در تحقق این هدف	- جنبه‌های اقتصادی و اجتماعی پدافند غیر عامل در بخش کشاورزی و توسعه روستایی	- توسعه روستایی، کاهش فقر و افزایش امنیت غذایی
افزایش تقاضا برای محصولات بخش کشاورزی	- آینده پژوهشی، تجاری سازی تحقیقات و اقتصاد دانش بنیان در کشاورزی و توسعه روستایی	- افزایش امنیت غذایی
امکان توسعه شبکه‌های آبیاری و زهکشی برای افزایش راندمان آبیاری و بهره‌وری از آب	- مدیریت مزرعه و تولید محصول سالم	- جنبه‌های اقتصادی و اجتماعی پدافند غیر عامل در بخش کشاورزی و توسعه روستایی
امکان بهره‌گیری از فناوری‌های نوین در بخش کشاورزی و توسعه روستایی		- بررسی اقتصادی و اجتماعی نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی و منابع طبیعی
امکان دستیابی به بازارهای منطقه‌ای و بین‌المللی		- آینده پژوهشی، تجاری سازی تحقیقات و اقتصاد دانش بنیان در کشاورزی و توسعه روستایی
نقش تحقیقات اقتصادی و اجتماعی در تحقق اقتصاد بدون نفت		- مدیریت مزرعه و تولید محصول سالم
وجود سرمایه‌گذاری‌های قابل توجه در دامداری‌های صنعتی و امکان ایجاد ظرفیت‌های جدید		
امکان توسعه نظام‌های بهره‌برداری مناسب در اراضی نوآباد و پایاب		
سد‌ها و اراضی قابل واگذاری در بخش کشاورزی		

ماخذ: یافته‌های تحقیق

راهبردها شامل مجموعه‌ای از اقدامات و راهکارها و طرحها و برنامه‌هایی می‌باشند که با دو هدف کلی غلبه بر چالش‌ها و دستیابی به اهداف تدوین و اجرا می‌گردند. غلبه بر چالش‌های فنی عمدتاً از طریق شناسایی نیازهای تحقیقاتی و تدوین محورها و اولویتهای تحقیقاتی صورت می‌پذیرد و غلبه بر چالش‌های ساختاری، مدیریتی، پشتیبانی، محیطی، نیروی انسانی... که در پیش روی حوزه تحقیقات مورد نظر هستند و مانع دستیابی به اهداف هستند، از طریق اقدامات اجرایی تحقق می‌یابند.

جدول ۱۳. راهبردهای مرتبط با چالش‌های بخش کشاورزی

ردیف	چالش‌ها و مسائل اساسی بخش کشاورزی	راهبرد (راهکارها و برنامه‌ها)
۱	معیشتی بودن تولید / بهره‌وری پایین نهاده‌های تولید	<ul style="list-style-type: none"> • ارائه الگوهای کارآمد برای اقتصادی نمودن تولید در واحدهای خرد و دهقانی • گسترش الگوهای کشاورزی تجاری بزرگ مقیاس • دستیابی به الگوهای کارا و رقابتی در مدیریت بازار نهاده‌ها و محصولات کشاورزی • بررسی عوامل مؤثر بر عرضه و تقاضای صادرات
۲	ناکارایی نظام بازاریابی و بازار رسانی محصولات کشاورزی / کامل نبودن زنجیره تولید، عرضه، مصرف و بازاریابی	<ul style="list-style-type: none"> • پژوهش درباره ابعاد جامعه شناختی مسائل کشاورزی، روستایی و عشایری • بستر سازی علمی در جهت بهبود و تکمیل فرآیندهای زنجیره عرضه محصولات کشاورزی • بررسی و ارزیابی روش‌های ارتقاء سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی و توسعه روستایی
۳	نرخ پایین سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی و توسعه روستایی	<ul style="list-style-type: none"> • شناسایی و بهبود فضای کسب و کار در مناطق روستایی و ارائه الگوهای برتر شکل‌ها و نهادهای اقتصادی، اجتماعی و حقوقی مربوط
۴	چالش‌های مدیریت و بهره‌برداری اصولی از منابع (آب، زمین ...)	<ul style="list-style-type: none"> • بررسی و معرفی روش‌های مدیریت مشارکتی و توانمندسازی بهره‌برداران در استفاده از منابع پایه برای مناطق مختلف تولیدی کشور • کمی‌سازی و برآورد خدمات اکولوژیک و تعیین ارزش اقتصادی و اجتماعی منابع طبیعی
۵	عدم توجه به شاخصهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی توسعه پایدار در بهره‌برداری از منابع	<ul style="list-style-type: none"> • ارزیابی اثرات اقتصادی و اجتماعی سیاست‌های بخش کشاورزی و منابع طبیعی و توسعه روستایی • بررسی الگو و نظام بهره‌برداری کشاورزی و منابع طبیعی • ارائه راهکارهای افزایش سودآوری و کاهش هزینه‌های تولید
۶	چالش‌های اجتماعی مرتبط با فعالیتهای کشاورزی و توسعه روستایی	<ul style="list-style-type: none"> • امکان‌سنجی ایجاد فرصت‌های شغلی مکمل مرتبط با فعالیت‌های کشاورزی و توسعه روستایی • بررسی و ارائه راهکارهای اجرائی برای بهبود بازاریابی محصولات • حمایت از پوشش بیمه‌ای و ریسک محصولات کشاورزی • بررسی راهکارهای ارتقای بهره‌وری و نوین‌سازی شبکه‌های توزیع در بخش بازرگانی • بررسی راهکارهای ایجاد ارتباط مؤثر بین تولید کنندگان و صادر کنندگان به منظور ارتقای سطح صادرات و تجاری سازی محصولات
۷	ضعف در مدیریت واحدهای تولیدی (کارایی اقتصادی بهره‌برداران)	<ul style="list-style-type: none"> • بررسی مسایل سیاست‌گذاری، اقتصاد و توسعه آب در بخش کشاورزی و منابع طبیعی و توسعه روستایی • بررسی اقتصادی و اجتماعی نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی و منابع طبیعی و توسعه روستایی • اولویت‌بندی بازارهای هدف صادراتی • بررسی و ارزیابی روش‌های بهبود مدیریت تولید و مصرف در بخش کشاورزی و روستایی

ماخذ: یافته‌های تحقیق

در جدول شماره ۱۱، رتبه‌بندی محورهای تحقیقاتی برنامه اقتصادی-اجتماعی بر اساس نظرسنجی خبرگان انجام شده است. بر اساس این جدول، ارزیابی اقتصادی فعالیتهای کشاورزی و منابع طبیعی توسعه روستائی، کاهش فقر و افزایش امنیت غذایی، بررسی اقتصادی، اجتماعی نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی و منابع طبیعی، تحلیل اقتصادی و اجتماعی سرمایه‌گذاری، اشتغال و توسعه کسب و کار در بخش کشاورزی بالاترین رتبه، و سهم از برنامه‌های تحقیقاتی را شامل می‌شوند و به عنوان اولویت برنامه‌ریزی در واحدهای تحقیقاتی بایستی مد نظر قرار گیرد.

جدول ۱۴. رتبه‌بندی محورهای تحقیقاتی اقتصادی - اجتماعی بخش کشاورزی

ردیف	محور تحقیقاتی	امتیاز	رتبه	سهم از برنامه تحقیقاتی	سهم گروه از برنامه تحقیقاتی
۱	ارزیابی اقتصادی و اجتماعی فعالیتهای کشاورزی و منابع طبیعی و توسعه روستایی	۴/۰۴	۱	۹	
۲	توسعه روستائی، کاهش فقر و افزایش امنیت غذایی	۳/۳۹	۲	۸/۸	
۳	بررسی اقتصادی و اجتماعی نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی و منابع طبیعی	۳/۳۴	۳	۸/۵	
۴	تحلیل اقتصادی و اجتماعی سرمایه‌گذاری، اشتغال و توسعه کسب و کار در بخش کشاورزی و توسعه روستایی	۳/۳۳	۴	۸/۲	۴۲/۴
۵	جنبه‌های اقتصادی و اجتماعی پدافند غیر عامل در بخش کشاورزی و توسعه روستایی	۳/۳۲	۵	۷/۹	
۶	تجارت و زنجیره ارزش محصولات کشاورزی	۳/۲۲	۶	۷/۶	
۷	اقتصادی و اجتماعی منابع طبیعی، محیط زیست و توسعه پایدار	۳/۲۰	۷	۷/۳	۳۵
۸	اقتصاد و مدیریت منابع آب و خاک در کشاورزی	۲/۹۶	۸	۷	
۹	اثر بخشی اقتصادی و اجتماعی تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی	۲/۸۶	۹	۶/۷	
۱۰	بررسی اقتصادی و اجتماعی توسعه فن‌آوری‌های نوین در کشاورزی و توسعه روستایی	۲/۸۴	۱۰	۶/۴	
۱۱	اقتصاد تولید و بهره‌وری عوامل تولید	۲/۸۰	۱۱	۶/۱	
۱۲	مدیریت مزرعه و تولید محصول سالم	۲/۷۶	۱۲	۵/۸	
۱۳	تحلیل سیاست‌ها و قوانین بخش کشاورزی و توسعه روستایی	۲/۵۱	۱۳	۵/۵	۲۲/۶
۱۴	مدیریت بحران، ریسک و بیمه محصولات کشاورزی	۲/۴۱	۱۴	۵/۲	
۱۵	جمع کل			۱۰۰	۱۰۰

ماخذ: یافته‌های مطالعه

امتیاز بندی هریک از محورهای تحقیقاتی اقتصادی-اجتماعی در جدول شماره ۱۲ آورده شده است. بر اساس این جدول و اطلاعات مستخرج از نظرسنجی خبرگان در ۱۴ محور تحقیقاتی اقتصادی-اجتماعی، در حوزه‌های زراعت، باغبانی، جنگل و مرتع و آبخیز، خاک و آب، دام و طیور، شیلات و آبیان، گیاهپزشکی، بیوتکنولوژی، منابع ژنتیکی و ترویج و آموزش برای هر محور میانگین امتیازات اولویت آورده شده است. نتایج نظر سنجی نشان می‌دهد که موضوعات تحقیقات اقتصادی و اجتماعی در حوزه تحقیقات دام و طیور بالاترین امتیاز را داشته است، و امتیاز بعدی متعلق به حوزه تحقیقات زراعت، دام و طیور و شیلات می باشد.

جدول ۱۵. امتیاز محورهای تحقیقاتی اقتصادی - اجتماعی به تفکیک حوزه‌های تحقیقاتی

ردیف	محور تحقیقاتی	زراعت	باغبانی	جنگل، مرتع و آبخیز	خاک و آب	دام و طیور	شیلات و آبیان	گیاه پزشکی	بیوتکنولوژی ژنتیکی	منابع ی
۱	بررسی اقتصادی و اجتماعی نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی و منابع طبیعی	۳/۳	۱/۷	۴/۴	۳/۶	۳/۳	۴	-	۵	۴
۲	اقتصاد تولید و بهره‌وری عوامل تولید	۳/۸	۲	۴/۵	۳	۳/۵	۴/۵۴	۳/۵	-	-
۳	مدیریت مزرعه و تولید محصول سالم	۳/۸	۲/۸	۴/۵	۲/۸	۳/۳	۳/۸	۴	-	۳
۴	مدیریت بحران، ریسک و بیمه محصولات کشاورزی	۳/۴	۱/۸	۴/۵	۲	۴	۲	۴	-	-
۵	تحلیل سیاست‌ها و قوانین بخش کشاورزی و توسعه روستایی	۳/۵	۲/۴	۵	-	۳/۴	۴/۳	۴	-	۴
۶	ارزیابی اقتصادی و اجتماعی فعالیتهای کشاورزی، منابع طبیعی و توسعه روستایی	۳/۷	۲	۴/۹	-	۳/۶	۳/۵	۴	۵	۴
۷	تجارت و زنجیره ارزش محصولات کشاورزی	۴	۳/۲	۴	۴	۳/۵	۳/۳	۴	۴	-
۸	اقتصاد و مدیریت منابع آب و خاک در کشاورزی	۴/۳	۴	-	۲/۶	۳/۷	۳	۴	۵	-
۹	اقتصادی و اجتماعی منابع طبیعی، محیط زیست و توسعه پایدار	۳/۸	۱	۴/۸	۳	۴	۳/۲	۴	۵	-
۱۰	تحلیل اقتصادی و اجتماعی سرمایه‌گذاری، اشتغال	۴	۲/۷	۴/۶	-	۳/۷	۳	۳	۵	۴

									و توسعه کسب و کار در بخش کشاورزی و توسعه روستایی	
۱۱	۴/۲	۳	۴/۵	۲/۵	۳	۳/۵	-	۵	اثر بخشی اقتصادی و اجتماعی تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی	
۱۲	۴	۲/۷	۵	۴	۳/۶	۳/۳	۳	-	بررسی اقتصادی و اجتماعی توسعه فن‌آوری های نوین در کشاورزی و توسعه روستایی	
۱۳	۴	۳	۵	۳	۳/۵	۴	-	۵	توسعه روستائی، کاهش فقر و افزایش امنیت غذایی	
۱۴	۴/۴	۳	۴	۱	۴/۵	۳	۳	۴	جنبه های اقتصادی و اجتماعی پدافند غیر عامل در بخش کشاورزی و توسعه روستایی	
۱۵	۳/۸۷	۲/۷۴	۴/۲۶	۲/۴۸	۳/۶۹	۳/۴۶	۲/۸۹	۳/۰۷	متوسط امتیاز	۱/۸۹

ماخذ: یافته‌های مطالعه

در جدول شماره ۱۳، تعداد طرح/ پروژه‌های محورهای تحقیقاتی به تفکیک حوزه‌های تحقیقاتی آورده شده است. مجموع پروژه‌های برآورد شده ۷۱۶ تعداد می‌باشد که حوزه‌های زراعت، باغبانی، شیلات و دام و طیور با ۱۰۵ طرح/ پروژه، بیشترین تعداد را دارند.

جدول ۱۶. تعداد طرح/ پروژه های تحقیقاتی اقتصادی - اجتماعی به تفکیک حوزه و محور تحقیقاتی

ردیف	محور تحقیقاتی	زراعت	باغبانی	ینگل، مرتع و آبخیز	خاک و آب	دام و طیور	شیلات و آبزیان	گیاه پزشکی	بیوتکنولوژی	منابع ژنتیکی
۱	بررسی اقتصادی و اجتماعی نظام‌های بهره برداری کشاورزی و منابع طبیعی	۱۴	۱۳	۱۱	۲	۱۳	۳	-	۳	۴
۲	اقتصاد تولید و بهره‌وری عوامل تولید	۸	۱۰	۸	۳	۹	۱	۸	-	-
۳	مدیریت مزرعه و تولید محصول سالم	۹	۶	۹	۷	۱۲	۵	۳	-	۶
۴	مدیریت بحران، ریسک و بیمه محصولات کشاورزی	۱۳	۱۲	۷	۱۰	۲	۱۴	۴	-	-
۵	تحلیل سیاست‌ها و قوانین بخش کشاورزی و توسعه روستایی	۱۲	۹	۱۳	-	۱۱	۲	۶	-	۲
۶	ارزیابی اقتصادی و اجتماعی فعالیتهای کشاورزی ، منابع طبیعی و توسعه روستایی	۱۱	۱۱	۴	-	۶	۷	۱	۱	۱
۷	تجارت و زنجیره ارزش محصولات کشاورزی	۴	۲	۱۲	۶	۸	۹	۲	۷	-
۸	اقتصاد و مدیریت منابع آب و خاک در کشاورزی	۲	۱	-	۸	۵	۱۳	۵	۵	-
۹	اقتصادی و اجتماعی منابع طبیعی، محیط زیست و توسعه پایدار	۱۰	۱۴	۵	۴	۳	۱۰	۷	۲	-
۱۰	تحلیل اقتصادی و اجتماعی سرمایه گذاری، اشتغال و توسعه کسب و کار در بخش کشاورزی و توسعه روستایی	۵	۷	۶	-	۴	۱۲	۱۱	۴	۳
۱۱	اثر بخشی اقتصادی و اجتماعی تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی	۳	۴	۱۰	۹	۱۴	۸	-	۶	-
۱۲	بررسی اقتصادی و اجتماعی توسعه فن‌آوری های نوین در کشاورزی	۶	۸	۲	۱	۷	۶	۱۰	-	-
۱۳	توسعه روستائی، کاهش فقر و افزایش امنیت غذایی	۷	۵	۳	۵	۱۰	۴	-	۹	۷
۱۴	جنبه های اقتصادی و اجتماعی پدافند غیر عامل در بخش کشاورزی و توسعه روستایی	۱	۳	۴	۱۱	۱	۱۱	۹	۸	۵
۱۵	جمع	۱۰۵	۱۰۴	۹۲	۶۶	۱۰۵	۱۰۵	۶۶	۴۵	۲۸

ماخذ: یافته‌های مطالعه

نتیجه‌گیری

نتایج مطالعه نشان می‌دهد که از میان ۱۱ نقاط ضعف بررسی شده، سه مورد تنوع اقلیمی، اطلاعات حاصل از مطالعات و وجود ظرفیت قانونی و از میان ۲۱ نقاط ضعف بررسی شده، خرد شدن ارضی، عدو وجود نگرش مثبت اقتصادی و اجتماعی در تحقیقات و برنامه ریزی توسعه بخش از امتیاز و اهمیت بالایی برخوردار است. همچنین از میان ۱۴ مورد فرصت بررسی شده، دو مورد جهت‌گیری بخش به دانش بنیان و امکان ظرفیت افزایش تولید محصولات کشاورزی و از میان ۱۱ مورد تهدید بررسی شده، دو مورد فقدان اعتقاد عملی به ساختار مناسب و کم توجهی به نتایج تحقیقات در برنامه ریزی از امتیاز و اهمیت بالایی برخوردار می‌باشند. براساس نتایج حاصل از بررسی عوامل درونی و عوامل بیرونی، ماتریس ارزیابی نشان می‌دهد که وضعیت فعلی تحقیقات اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی، در ناحیه تدافعی می‌باشد. به عبارت دیگر، تلاش برای حفظ وضع موجود است. که استمرار این وضعیت مناسب و مطلوب نیست. همچنین برای ۹ حوزه پژوهشی در ۱۴ محور پژوهشی بیش از ۷۰۰ طرح/پروژه اقتصادی و اجتماعی برآورد شده است که برای اجرای آنها نیاز به تامین امکانات، اعتبارات و نیروی انسانی متخصص است. این برنامه با مشارکت بخش خصوصی، دانشگاه‌ها و سازمان تات قابل اجرا است. پیش‌بینی شده است این برنامه در طی مدت زمان ده ساله اجراء شود. عملیاتی و اجرایی شدن این برنامه، نیاز به تامین امکانات، اعتبارات، نیروی انسانی متخصص دارد. اجرای این برنامه می‌تواند با مشارکت بخش خصوصی، دانشگاه‌ها و سازمان تات عملیاتی و اجراء شود. لذا ضرورت دارد:

- تقویت پژوهش‌ها و مطالعات کاربردی اقتصادی، اجتماعی بخش کشاورزی و توسعه روستایی
- بازنگری و ارزیابی سیاست‌ها و برنامه‌های پژوهشی و مطالعاتی در دوره‌های ۵ ساله
- همکاری با مؤسسات و مراکز تحقیقات زیر مجموعه سازمان تات در اجرای طرح/پروژه‌های مشترک
- تقویت ارتباط و همکاری با دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی ملی و بین‌المللی در اجرای برنامه
- تهیه بانک‌های اطلاعاتی مورد نیاز جامع متناسب نیاز حوزه تحقیقات اقتصادی و اجتماعی
- برگزاری سمینارهای علمی، کارگاه آموزشی، همایش‌های علمی و تخصصی در زمینه‌های مرتبط
- انتشار نتایج تحقیقات در نشریات تخصصی علمی و پژوهشی - علمی و ترویجی مرتبط

توجه و سرمایه‌گذاری در بخش تحقیقات اقتصادی کشاورزی، هم می‌تواند در تحقیقات ویژه اقتصادی و اجتماعی موثر باشد و هم در تحلیل و بررسی تاثیرگذاری سایر تحقیقات و فعالیتهای اجرائی بخش کشاورزی و توسعه اثر گذار واقع شود. بطور کلی تحقیقات اقتصادی و اجتماعی در بخش کشاورزی و توسعه روستایی، در بر گیرنده تمام مراحل و سطوح بخش در سطح کلان و خرد می‌باشد. لذا این بخش از تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی و توسعه روستایی، از گستردگی و تنوع زیادی برخوردار است. بطوری که از سطح سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی کلان بخش تا سطح بهره بردار و واحدهای خرد تولیدی را شامل می‌شود.

منابع

- احمدی، ثریا و همکاران (۱۳۹۹). نیازسنجی و تعیین اولویتهای پژوهشی محیط زیست. فصلنامه پژوهش‌های محیط زیست، ۱۱(۲۱)، ۳۰۹-۳۲۴.
- ارفع بلوچی، فاطمه، کارشکی، حسین، آهنگیان، محمد. رضا. (۱۳۹۵). ضرورت نیازسنجی پژوهشی در پژوهش‌های سازمانی. دومین همایش ملی مدیریت پژوهش و فناوری، دانشگاه صنعتی شریف.
- افراخته، حسن. حجتی پور، محمد. گورزین، مریم و نجاتی، بهناز. (۲۰۱۳). وضعیت توسعه پایدار کشاورزی در برنامه‌های توسعه ایران مورد مطالعه: برنامه‌های پنج ساله پس از انقلاب. فصل‌نامه سیاست‌های کلان و راهبردی. دوره ۱، شماره ۱، ارزیابی برنامه‌های پنج ساله توسعه بخش کشاورزی. (۱۳۹۱). مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی
- امینی، فتانه. مصدق راد، علی. محمد. (۱۳۹۴). مدل برنامه‌ریزی استراتژیک در سازمان بهزیستی. فصلنامه اطلاع‌رسانی، آموزشی و پژوهشی، ۹(۳۶)، ۸-۱.
- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۷). گزارش شاخص‌های اقتصادی-اجتماعی. تهران: پدیدآورنده.
- پیرس، جان و رابینسون، ریچاردکنت (۱۳۹۵). برنامه‌ریزی و مدیریت استراتژیک (سهراب خلیلی شورینی، مترجم). تهران: یادواره کتب (نشر اثر اصلی ۱۹۸۸).
- تقی زادفانید، ابوالقاسم. دین پرست، ساجده. نصیری زارع، سعید و پاشایی، پارسا. (۱۴۰۱). شناسایی و ارزیابی عملکرد مدیران در توسعه مناطق روستایی (مطالعه موردی: روستاهای دهستان دولت آباد شهرستان مرند). نشریه جغرافیا و برنامه‌ریزی. دوره ۲۶ شماره ۸۲، ص ۶۷-۸۲
- تقی زادفانید، ابوالقاسم و مقنی جانسوز، منیر. (۱۴۰۱). بررسی رابطه مشارکت مردم و توسعه گردشگری (مطالعه موردی: کلانشهر تبریز). نشریه علمی جغرافیا و برنامه‌ریزی، دوره ۲۶، شماره ۸۰، ص ۸۳-۹۸
- دفتر ریاست جمهوری (۱۳۹۵). سیاست‌های کلی نظام در بخش کشاورزی. تهران: پدیدآورنده.
- دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۹۲). سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی. تهران: پدیدآورنده.
- ذاکرنسب، عباس و افشاری پور، علی. (۱۴۰۰). اولویت بندی استقرار صنایع تبدیلی کشاورزی در دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان میناب. اقتصاد فضا و توسعه روستایی. ۱۰ (۳۷): ۱۱۳-۱۲۸
- رحمانی، صفت اله، (۱۳۹۶). تدوین برنامه استراتژیک تحقیقات اقتصاد و اجتماعی کشاورزی (گزارش نهایی پروژه). تهران: سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی.
- سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی. (۱۳۹۱). نقشه جامع علمی بخش کشاورزی. تهران: مرکز فناوری اطلاعات و اطلاع‌رسانی کشاورزی.
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (۱۳۹۵). گزارش قانون برنامه اول تا ششم. تهران: پدیدآورنده.
- شریف‌زادگان، محمد، حسین. ملک پور، بهزاد. (۱۳۹۲). مبانی نظری و تجارب بکارگیری ماتریس سوات در برنامه‌ریزی استراتژیک توسعه منطقه ای. انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- سعیدی، عباس. ۱۳۷۷. مبانی جغرافیای روستایی. انتشارات سمت
- شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری (۱۴۰۰). اولویتهای پژوهش و فناوری کشور در افق زمانی ۱۴۰۵-۱۴۰۱. انتشارات شورای عالی عتف.
- صمدی طاری، زهرا؛ نوری، جعفر و ارجمندی، رضا، (۱۳۹۹). مدیریت راهبردی توسعه پایدار گردشگری در مناطق ساحلی با استفاده از مدل SWOT و ماتریس QSPM (منطقه مورد مطالعه: استان مازندران). فصلنامه علوم و تکنولوژی محیط زیست، دوره ۲۲، شماره ۱ - شماره پیاپی ۹۲، صفحه ۲۲۷-۲۴۵

فلاح حقیقی، نگین. رمضان پور نرگسی، قاسم. عبدالله زاده، غلامحسین و شریفی، زینب. (۱۴۰۲). ارزیابی توسعه‌یافتگی استان‌های کشور بر اساس شاخص‌های زیربنایی. نشریه علمی جغرافیا و برنامه ریزی. دوره ۲۷، شماره ۸۳، ۱۱۶-۱۰۳

قدیری معصوم، مجتبی. خراسانی، محمد، امین، ترکاشوند، زهرا و عمیدی، شیماء. (۱۴۰۰). شناسایی و اولویت‌بندی پیشران‌های توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی ایران. اقتصاد فضا و توسعه روستایی. ۱۰ (۳۷): ۴۰-۲۱
 کاظمیه، فاطمه و موسی، آرش. (۱۳۹۸). تحلیل توانمندی‌ها و تنگناهای بخش کشاورزی استان آذربایجان شرقی در راستای پایداری. نشریه: دانش کشاورزی و تولید پایدار (دانش کشاورزی). دوره: ۲۹، شماره: ۴ ص ۳۰۵-۲۹۳
 کرمی، فریبا. بیانی خطیبی، مریم. رستمی همای علیا، نرگس. (۱۴۰۱). بررسی تاب‌آوری نواحی روستایی پیراشهری در برابر سیلاب (مطالعه موردی: برخی روستاهای دهستان میدان چای). نشریه جغرافیا و برنامه ریزی. دوره ۲۶ ص ۲۷۱-۲۵۱

گزارش فائو، (۲۰۱۹)، چشم انداز محصولات کشاورزی در سال ۲۰۲۰-۲۰۱۹
 مروتی، مریم و اکبریان، سمانه، (۱۳۹۸)، برنامه‌ریزی راهبردی توسعه پایدار اکوتوریسم با بهره‌گیری از مدل تلفیقی SWOT و ANP (مطالعه موردی: پناهگاه حیات وحش دره انجیر و نی باز). نشریه علوم و تکنولوژی محیط زیست دوره ۲۱، شماره ۱۱ - شماره پیاپی ۹۰. ص ۱۵۹-۱۷۲
 مجلس شورای اسلامی، (۱۳۹۶)، سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه. تهران: پدیدآورنده.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (۱۳۸۹). قانون افزایش بهره‌وری کشاورزی. تهران: پدیدآورنده.
 معدنی، جواد و تقوی زیروانی، اسمائیل، (۱۴۰۱)، اولویت‌بندی پیشران‌های کلیدی و مؤثر گردشگری روستایی در بهبود معیشت خانوارهای روستایی (مورد مطالعه: روستاهای پیرامون شهر سرعین). فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی. ۱۱ (۴۰): ۲۴۹-۲۳۳

مومن پور آکردی، مریم، قربان زاده زعفرانی، سیده، زلیخا و رسولی، سید، حسن، (۱۴۰۱)، سنجش مطلوبیت توسعه اقتصاد کشاورزی در فضاهای روستایی پیراشهری (مورد مطالعه: استان گلستان). فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی. (۴۰): ۱۶۴-۱۴۳

مومنی، فرشاد. دشتبانی، سارا. بانویی، علی، اصغر. (۱۳۹۶). اهمیت بخش کشاورزی در حفظ تعادل اقتصادی - اجتماعی ساختار شهر و روستایی ایران. فصل نامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی. سال ششم. شماره ۴. ص ۴۶ - ۱۷
 یگانه، منصور، فضلی، فاطمه و یگانه، خدیجه، (۱۳۹۳)، چارچوب تهیه برنامه‌های استراتژیک مراکز مطالعاتی دستگاه‌های اجرایی کشور. پژوهش‌های مدیریت راهبردی، ۲۰ (۵۶): ۲۷-۵۷.

- Ahmadi, Soraya et al. (2019). Needs assessment and determination of environmental research priorities. Quarterly Journal of Environmental Research, 11(21), 324-309. [In persian]
 Arfa Balochi, Fatemeh., Karsheki, Hossein., Ahanchian, Mohammad. Reza. (2016). The necessity of research needs assessment in organizational research. The second national conference on research and technology management, Sharif University of Technology. [In persian]
 Afrahteh, Hassan. Hajipour, Mohammad. Gorzin, Maryam and Nejati, Behnaz. (2013). - The status of sustainable agricultural development in Iran's development programs, a case study: five-year programs after the revolution. Quarterly Journal of Macro and Strategic Policies. - Volume 1, No. 1 [In persian]
 Evaluation of five-year programs for the development of the agricultural sector. (2012). Research Center of the Islamic Consultative Assembly [In persian]
 Amini, Fataneh. Mossadegh Rad, Ali. Mohammad. (2015). Strategic Planning Model in Welfare Organization. Quarterly Journal of Information, Education and Research, 9(36), 8-1. [In persian]
 Central Bank of the Islamic Republic of Iran (2008). Report on Socio-Economic Indicators. Tehran: Padidavarandeh. [In persian]

- Pearce, John and Robinson, Richard Kent (2016). Strategic Planning and Management (Sohrab Khalili Shorini, translator). Tehran: Yadvareh Books (published the original work in 1988). [In persian]
- Taghi Zadfanid, Abolghasem. Dinparast, Sajideh. Nasiri Zare, Saeed and Pashaei, Parsa. (2016). Identifying and Evaluating the Performance of Managers in the Development of Rural Areas (Case Study: Villages of Dolatabad Rural District, Marand County). Journal of Geography and Planning. Volume 26, No. 82, pp. 82-67. [In persian]
- Taghi Zadfanid, Abolghasem and Moghni Jansuz, Monir. (2016). Investigating the relationship between people's participation and tourism development (case study: Tabriz metropolis). Scientific Journal of Geography and Planning, Volume 26, Issue 80, pp. 83-98. [In persian]
- Office of the President (2016). General policies of the system in the agricultural sector. Tehran: Padidavarandeh. [In persian]
- Office of the Supreme Leader (2013). General policies of the resistance economy. Tehran: Padidavarandeh. [In persian]
- Zakernasb, Abbas and Afsharipour, Ali. (1400). Prioritizing the establishment of agricultural processing industries in the villages of the central part of Minab County. Spatial Economics and Rural Development. 10 (37): 128-113. [In persian]
- Rahmani, Sefatollah, (2017). Developing a strategic program for economic and social research in agriculture (final project report). Tehran: Agricultural Research, Education and Extension Organization. [In persian]
- Agricultural Research, Education and Extension Organization. (2012). Comprehensive scientific map of the agricultural sector. Tehran: Agricultural Information Technology and Information Center.
- National Management and Planning Organization (2016). Report of the First to Sixth Plan Law. Tehran: Padidavarandeh. [In persian]
- Sharifzadegan, Mohammad, Hossein. Malekpour, Behzad. (2013). Theoretical foundations and experiences of applying the SWOT matrix in strategic planning of regional development. Shahid Beheshti University Press. [In persian]
- Saeedi, Abbas. 1998. Fundamentals of rural geography. Samt Publications [In persian]
- Supreme Council for Science, Research and Technology (2001). National research and technology priorities in the time horizon of 2001-2005. Supreme Council for Science, Research and Technology Publications. [In persian]
- Samadi Tari, Zahra; Nouri, Jafar and Arjomandi, Reza, (2019), Strategic management of sustainable tourism development in coastal areas using the SWOT model and QSPM matrix (Study area: Mazandaran province). Quarterly Journal of Environmental Science and Technology, Volume 22, Issue 1 - Serial Number 92, Pages 227-245. [In persian]
- Falah Haghighi, Negin. Ramezanzadeh, Nargesi, Ghasem. Abdollahzadeh, Gholamhossein and Sharifi, Zeinab. (1402). Evaluation of the development of the country's provinces based on infrastructure indicators. Scientific Journal of Geography and Planning. Volume 27, Issue 83, Pages 116-103. [In persian]
- Ghadiri Masoom, Mojtaba. Khorasani, Mohammad, Amin, Torkashvand, Zahrav Amidi, Shima, (1400), Identification and prioritization of the drivers of entrepreneurship development in rural areas of Iran. Spatial Economics and Rural Development. 10 (37): 40-21. [In persian]
- Kazemieh, Fatemeh and Musa, Arash. (1398), Analysis of the capabilities and bottlenecks of the agricultural sector of East Azerbaijan province towards sustainability. Journal: Agricultural Science and Sustainable Production (Agricultural Science). Volume: 29, Issue: 4, pp. 305 -293. [In persian]
- Karami, Fariba. Bayani Khatibi, Maryam. Rostami Homay-Alia, Narges. (1401). Studying the resilience of peri-urban rural areas against floods (Case study: Some villages of Maidan Chay Rural District). Journal of Geography and Planning. Volume 26, pp. 271-251. [In persian]
- FAO Report, (2019), Outlook for Agricultural Products in 2019-2020 [In persian]
- Maroti, Maryam and Akbarian, Samaneh, (2019), Strategic Planning for Sustainable Ecotourism Development Using the Integrated SWOT and ANP Model (Case Study: Darre Anjir and Ney Baz Wildlife Sanctuary). Journal of Environmental Science and Technology, Volume 21, Issue 11 - Serial Number 90. pp. 159-172. [In persian]

- Islamic Consultative Assembly, (2017), General Policies of the Sixth Development Program. Tehran: Podidaverandeh. [In persian]
- Islamic Consultative Assembly Research Center (2010). Law on Increasing Agricultural Productivity. Tehran: Podidaverandeh. [In persian]
- Manani, Javad and Taghavi Zirvani, Ismail, (2010), Prioritizing Key and Effective Drivers of Rural Tourism in Improving the Livelihood of Rural Households (Case Study: Villages Around Sarein City). Quarterly Journal of Spatial Economics and Rural Development. 11(40): 249-233. [In persian]
- Momenpour Akardi, Maryam, Ghorbanzadeh Zafarani, Seyedeh, Zolaikha and Rasouli, Seyed, Hassan, (2010), Assessing the Desirability of Developing Agricultural Economy in Peri-Urban Rural Spaces (Case Study: Golestan Province). Quarterly Journal of Spatial Economics and Rural Development. 11(40) :164-143.[In persian]
- Momeni, Farshad. Dashtbani, Sara. Banovi, Ali, Asghar. (2017). The importance of the agricultural sector in maintaining the socio-economic balance of the urban and rural structure of Iran. Quarterly Journal of Spatial Economics and Rural Development. Year 6. Issue 4. pp. 46-17. [In persian]
- Yeganeh, Mansour; Fazli, Fatemeh and Yeganeh, Khadija, (2014), Framework for preparing strategic plans for the study centers of the country's executive agencies. Strategic Management Research, 20(56), 27-57.[In persian]
- Bakshi, T., Sinharay, A., Sarkar, B., & kumar Sanyal, S. (2011, December). MCDM-based project selection by F-AHP & VIKOR. In Panigrahi B.K., Suganthan P.N., Das S., Satapathy S.C. (Eds.), Swarm, Evolutionary, and Memetic Computing (pp.381-388).
- Bhattacharyya, R. (2015). A grey theory-based multiple attribute approach for R&D project portfolio selection. Fuzzy Information and Engineering, 7(2), 211-225
- Bolat, B., Çebi, F., Tekin Temur, G., & Otay, I. (2014). A fuzzy integrated approach for project selection. Journal of Enterprise Information Management, 27(3), 247-60
- Chang, H., & Huang, W. (2006). "Application of a quantification SWOT analytical method". Mathematical and Computer Modelling, 43, pp: 158-169.
- Cheng, C. H., Liou, J., & Chiu, C. Y. (2017). A consistent fuzzy preference relations-based ANP model for R&D project selection. Sustainability, 9(8), 1352.
- Chiang, T. A., & Che, Z. H. (2010). A fuzzy robust evaluation model for selecting and ranking NPD projects using Bayesian belief network and weight-restricted DEA. Expert Systems with Applications, 37(11), 7408-7418.
- Foster, J., Greer, J. and Thorbecke, E. (2010). The Foster–Greer–Thorbecke (FGT) poverty measures: 25 years later. Journal of Economic Inequality, 8: 491-524.
- Friedman, j.(2008). Planning in Public Domain: From knowledge to action, Persian translation by Aqvami Moqadam, A. 1st edition, Study and Research Center for Urbanism and Architecture
- Fry I.Fred and Stoner Charles. (1995). "Strategic Planning for the new and small", Tart Publishing Company, Inc.
- Gür, Ş., Hamurcu, M., & Eren, T. (2016). I am using analytic network processes and goal programming methods for project selection in public institutions. Les Cahiers du MECAS, 13, 36-51
- Houben, G., Lenie, K. & Vanhoof, K. (1999). "A knowledge-based SWOT-analysis system as an instrument for strategic planning in small and medium-sized enterprises". Decision Support Systems, 26, pp:125-135.
- Huang, C. C., Chu, P. Y., & Chiang, Y. H. (2008). A fuzzy AHP application in government-sponsored R&D project selection. Omega, 36(6), 1038-1052
- Liu, F., Chen, Y .W., Yang, J. B., Xu, D. L., & Liu, W. (2019). Solving multiple-criteria R&D project selection problems with a data-driven evidential reasoning rule. International Journal of Project Management, 37(1), 87-97.
- Lerner I. Alexandra. (2002). "A Strategic planning primer for higher education"[http:// www .des.calstate-Deu/strategic. Html](http://www.des.calstate-Deu/strategic.Html). Strategic planning and needs assessment. [http://eric-web.tc. Columbia .edu/ adminfinance / strategic/chzhtml](http://eric-web.tc.Columbia .edu/ adminfinance / strategic/chzhtml).

- Mohanty, R. P., Agarwal, R., Choudhury, A. K., & Tiwari, M. K. (2005). A fuzzy ANP-based approach to R&D project selection: A case study. *International Journal of Production Research*, 43(24), 5199-5216
- Parnell A. John. (1996). "Strategic planning emphasis and planning satisfaction in small firms: An empirical investigation," *Journal of business strategies*, <http://coba.shsu.edu/bs>.
- Sanderson, Paula. (2002). "Book review: E-Learning: strategies for delivering knowledge; in the digital age" *Internet and Higher Education* 5, USA, 185-188.
- Tavana, M., Keramatpour, M., Santos-Arteaga, F. J., & Ghorbaniane, E. (2015). A fuzzy hybrid project portfolio selection method using data envelopment analysis, TOPSIS, and integer programming. *Expert Systems with Applications*, 42(22), 8432-8444.
- Tavana, M., Yazdani, M., & Di Caprio, D. (2017). An application of an integrated ANP-QFD framework for sustainable supplier selection. *International Journal of Logistics Research and Applications*, 20(3), 254-275.
- Vakil Heidari, S. (2019). Associate Professor of Geography and Rural Planning, Department of Geography and Rural Planning, University of Mohaghegh Ardabil, Iran. *Human & Environment*, Volume 17, Issue 1 - Serial Number 1. Pages 65-77